

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
“ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ”

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ

ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1927 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΚΑ.ΓΕΩΡΓΙΑ ΠΑΖΑΡΖΗ

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Οικονομικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Διοίκηση Τεχνολογία και Ποιότητα

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Η Συμπεριφορά Των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στην
Ελλάδα από το 1927 Μέχρι Σήμερα

Κυριακίδου Ελένη

Επιβλέπουσα καθηγήτρια
Κ.Γεωργία Παζαρζή

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική
εκπλήρωση των απαιτήσεων για την απόκτηση του μεταπτυχιακού
τίτλου σπουδών Διοίκηση Τεχνολογία και Ποιότητα
Από την σχολή Οικονομικών Επιστημών του
Ανοιχτού Πανεπιστημίου Κύπρου

Μάιος 2016

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	4
Abstract.....	4
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο πρώτο.....	7
Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την περίοδο 1927-1944	7
Μια περιγραφή της οικονομίας το έτος 1927	7
Το τραπεζικό σύστημα της εποχής	8
η ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος	8
Η κρίση του 1929	9
Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την διάρκεια της κρίσης 1929-1932	10
Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 1933-1944 πριν και κατά την διάρκεια του πολέμου.....	11
Η ίδρυση της νομισματικής επιτροπής.....	12
Κεφάλαιο δεύτερο	13
Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα από το 1944-2001.....	13
Η αναγέννηση του τραπεζικού συστήματος	13
Το τραπεζικό σύστημα κατά την διάρκεια της δικτατορίας	15
Το τραπεζικό σύστημα κατά την περίοδο 1974-1990.....	18
Η προετοιμασία για την είσοδο στην ΟΝΕ 1993-2001.....	19
Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά την ένταξη της Ελλάδος στην νομισματική ένωση	23
Κεφάλαιο τρίτο	25
Η παγκόσμια κρίση του 2007	25
Η παγκόσμια οικονομική κρίση στην Αμερική	25
Τα βαθύτερα αίτια της κρίσης.....	26
Τα ειδικά γνωρίσματα της κρίσης	28
Τα ολέθρια αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης	28
Κεφάλαιο τέταρτο.....	29
Η κρίση στην Ελλάδα το 2009.....	29

Οι Ελληνικές τράπεζες και η κρίση	29
Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των τραπεζών κατά την διάρκεια μιας κρίσης	30
Οι ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων	31
Κεφάλαιο πέμπτο	32
Το τραπεζικό σύστημα και οι εξελίξεις τα τελευταία χρόνια (2009-2016).....	32
Οι επιπτώσεις της κρίσης στο Ελληνικό τραπεζικό σύστημα.....	32
Το τραπεζικό σύστημα και η όξυνση της οικονομικής κρίσης το 2012 και το 2015.....	35
Τα capital controls	38
Τα αποτελέσματα των κεφαλαιακών ελέγχων για την Ελληνική οικονομία	38
Οι επιπτώσεις των capital controls στο τραπεζικό σύστημα	39
Επίλογος.....	39
Βιβλιογραφία	41

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή και η παρουσίαση στα συμπεριφορές των τραπεζών απέναντι σε μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές οι οποίες επηρέασαν την πορεία της Ελλάδος από το 1927 μέχρι και σήμερα. Δεδομένου ότι διανύουμε μια παγκόσμια οικονομική κρίση, την οποία θα μπορέσουμε να ξεπεράσουμε μόνο με την ανάπτυξη της οικονομίας, θεωρώ επίκαιρο να εξετάσουμε και να παρουσιάσουμε την πορεία των τραπεζών όλα αυτά τα χρόνια μια και η συμβολή των τραπεζικών ιδρυμάτων μιας χώρας στην ανάπτυξη της πραγματικής της οικονομίας είναι τεράστια.

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η δημιουργία του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, η πορεία του μετά την κρίση του 1929 αλλά και μετά τον Β παγκόσμιο πόλεμο, παρουσιάζεται επίσης η περεταίρω εξέλιξη του κατά την διάρκεια της δικτατορίας αλλά η σταδιακή απελευθέρωση του ύστερα από την ένταξη της χώρας στην ζώνη του ευρώ. Τέλος εξετάζεται το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα σε σχέση με την οικονομική κρίση που ξέσπασε στην Αμερική το 2007 αλλά και την οικονομική κρίση που μαστίζει την χώρα μας από το 2009 μέχρι και σήμερα.

Abstract

The purpose of this assignment is to record and present the attitude of the Greek bank system in the light of big financial and social changes. Given that we are traversing a global financial crisis which we will overcome only with the development of economy, I consider up to the minute to investigate and present the route of the banks all these years considering that the contribution of the bank system in the development of real economy is enormous.

In this current assignment, the creation of the bank system in Greece is investigated as well as its route after the financial crisis of 1929 and the second World War. Furthermore, the bank system's further development during the dictatorship is presented in addition to its gradual decontrol after the absorption of Greece in the European economic area. Eventually, the Greek bank system is examined with respect to the financial crisis which burst in America in 2007 and the financial crisis which plagued Greece from 2009 until today.

Εισαγωγή

Τα τελευταία εννέα χρόνια η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κοινότητα μαστίζεται από την μεγαλύτερη οικονομική κρίση μετά από αυτή του 1929. Η πρόσφατη αυτή οικονομική κρίση εκδηλώθηκε το 2008 με την κατάρρευση της Lehman Brothers. Παρόλο που η κρίση αφορούσε τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Αμερικής, λόγω της παγκοσμιοποίησης εξαπλώθηκε ραγδαία σε ολόκληρο τον κόσμο.

Οι Ελληνικές τράπεζες δεν είχαν εκτεθεί στα τοξικά ομόλογα τα οποία ευθύνονται για το άγριο ξέσπασμα της κρίσης, παρόλα αυτά δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστες, σε συνδυασμό μάλιστα με το μεγάλο δημοσιονομικό πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζει η Ελλάδα αλλά και το τεράστιο χρέος το οποίο συνεχώς αυξάνεται.

Ένα αξιόπιστο χρηματοοικονομικό σύστημα αποτελεί την ραχοκοκαλιά μιας υγιούς οικονομίας αλλά και την αφετηρία για την ανάπτυξη της, σκοπός λοιπόν αυτής της εργασίας είναι η μελέτη και η παρουσίαση των αντιδράσεων των Ελληνικών τραπεζών απέναντι σε μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές αλλά κυρίως απέναντι στην τελευταία οικονομική κρίση η οποία μαστίζει την χώρα μας. Τα χρόνια τα οποία μεσολάβησαν από το 2007 μέχρι σήμερα ήταν κατά γενική ομολογία πολύ δύσκολα για την Ελλάδα και το χρηματοπιστωτικό της σύστημα καθώς αρκετές φορές κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου υπήρξαν έντονες πιέσεις στην ρευστότητα, πράγμα που απαγορεύει την χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας επομένως και την ανάπτυξη της. Με αυτή την εργασία επιχειρώ να κάνω μια αναδρομή στις αντιδράσεις των Ελληνικών τραπεζών απέναντι σε γεγονότα τα οποία σημάδεψαν την ιστορία της Ελλάδος από το 1927 μέχρι και σήμερα.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται πληροφορίες σχετικές με την δημιουργία του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος, τις συνέπειες που δέχθηκε εξ' αιτίας δυσάρεστων γεγονότων τα οποία συνέβησαν την παραπάνω χρονική περίοδο όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929 και ο β' παγκόσμιος πόλεμος, αλλά και την νομισματική αστάθεια που ταλαιπώρησε για αρκετά χρόνια την Ελλάδα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πορεία του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα την περίοδο 1944-2001. Γίνεται αναφορά στην ανασυγκρότηση του συστήματος μετά τις καταστροφικές συνέπειες του πολέμου, στις εξελίξεις κατά την διάρκεια της δικτατορίας αλλά και την προετοιμασία για την ένταξη στην ζώνη του Ευρώ.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η κρίση του 2007 στην Αμερική η οποία μεταφέρθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο, τα χαρακτηριστικά της, τα βαθύτερα αίτια της αλλά και τα αποτελέσματα αυτής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθενται πληροφορίες σχετικές με το πώς επηρέασε η οικονομική κρίση τις τράπεζες στην Ελλάδα, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τραπεζών σε περιόδους κρίσης αλλά και λεπτομέρειες σχετικές με τα stress tests στα οποία υποβλήθηκαν τα Ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα.

Τέλος στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι εξελίξεις του τραπεζικού συστήματος της χώρας κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών (2009-2016). Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην σύγκριση των δύο έντονων οξύνσεων της οικονομική κρίσης τα έτη 2012 και 2015 ενώ παρατίθενται λεπτομέρειες σχετικές με του κεφαλαιακούς ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν στην χώρα τον Ιούνιο του 2015 αλλά και τις επιπτώσεις τους στην οικονομία και το τραπεζικό σύστημα.

Κεφάλαιο πρώτο

Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την περίοδο 1927-1944

Μια περιγραφή της οικονομίας το έτος 1927

Η Ελλάδα της εποχής εκείνης είναι μια χώρα της οποίας η οικονομία βασίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και παρόλο που υπάρχει ανάπτυξη της βιομηχανίας το ποσοστό συμμετοχής της στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν της χώρας είναι πολύ μικρό σε σχέση με αυτό της Γεωργίας. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι (1912-1913) ο Α παγκόσμιος πόλεμος (1914-1922) αλλά και οι στρατιωτικές παρεμβάσεις στην πολιτική ζωή της Ελλάδος κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου (1922-1940) έχουν αφήσει σημάδια τόσο στην οικονομία της χώρας όσο και στην επάρκεια του εργατικού δυναμικού. Ενώ η Μικρασιατική καταστροφή δημιούργησε επιπλέον οικονομικά προβλήματα αφού πρέπει να καλυφθούν και οι ανάγκες των προσφύγων. Όλα τα παραπάνω συντελούν στην εξάρτηση της χώρας από το εξωτερικό για την κάλυψη αναγκών πρώτης ανάγκης όπως καύσιμα ή και τρόφιμα. Ενώ το ζωικό κεφάλαιο έχει πληγεί και αυτό από τους αλληπάλληλους πολέμους και δεν φαίνεται ελπίδα ανάπτυξης του τομέα αυτού. Επιπλέον παρά την ταχύτατη ανάπτυξη της ηλεκτρικής ενέργειας στον υπόλοιπο κόσμο, στην Ελλάδα βρισκόταν ακόμα στην αρχή. Δεν υπήρχε ανεπτυγμένο σιδηροδρομικό δίκτυο με αποτέλεσμα να μην ευνοούνται οι μεταφορές και οι επικοινωνίες. Τα στοιχεία εκείνης της εποχής για την οικονομία της Ελλάδος δείχνουν ότι δεν υπήρχαν περιθώρια ανάπτυξης για να καλυφθούν οι ανάγκες της χώρας, ειδικά μετά την ενσωμάτωση των προσφύγων. Τα βασικά προβλήματα της χώρας εκείνη την εποχή είναι τρία : η υπερχρέωση του δημοσίου τομέα, η δυσκολία εξισορρόπησης των εξωτερικών συναλλαγών και η νομισματική αστάθεια. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της εποχής εκείνης ήταν η άσχημη δημοσιονομική κατάσταση όπου για να καλυφθούν οι τεράστιες δαπάνες οδήγησαν την χώρα σε λύσεις όπως η έκδοση ακάλυπτου χρήματος πράγμα που είχε σαν συνέπεια την αύξηση του πληθωρισμού. Επίσης την άσχημη οικονομική κατάσταση δυσκολεύαν ακόμα περισσότερο τα καταναγκαστικά δάνεια τα οποία είχαν πραγματοποιηθεί νωρίτερα του 1927 παρόλα αυτά οι συνέπειες που υπέστη η οικονομία της Ελλάδος εξ' αιτίας τους ήταν φανερές για πολλά χρόνια αργότερα. Ωστόσο το πρόβλημα του πληθωρισμού δεν αντιμετώπιζε μόνο η Ελλάδα αλλά και άλλες χώρες οι οποίες είχαν πληγεί από τον Α παγκόσμιο πόλεμο, έτσι στόχος όλων αυτών των χωρών ήταν η νομισματική σταθεροποίηση, στην Ελλάδα η επαναφορά της ομαλής νομισματικής ισορροπίας έγινε με την εκ νέου υιοθέτηση του χρυσού κανόνα. Η δραχμή συνδέθηκε με την λίρα Αγγλίας ενώ η ισοτιμία ορίστηκε σε μεγαλύτερο επίπεδο από το επίπεδο που είχε οριστεί πριν από τον πόλεμο.

Το τραπεζικό σύστημα της εποχής

Η Εθνική τράπεζα ήταν η κυρίαρχη τράπεζα στην Ελληνική οικονομία το 1927. Ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1841 ενώ άρχισε να λειτουργεί τον Ιανουάριο του 1842. Ξεκίνησε ως ιδιωτική πρωτοβουλία με αρκετούς αλλοδαπούς κεφαλαιούχους. Παρόλα αυτά, υιοθέτησε μια πιο δημόσια μορφή οργανισμού η οποία ασκούσε οικονομική πολιτική γιατί εξέδιδε το εθνικό νόμισμα. Λόγω των ανεπαρκών δυνατοτήτων της τότε Ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει τραπεζικά ιδρύματα απευθυνόμενα σε συγκεκριμένους κλάδους, αναγκάστηκε η Εθνική τράπεζα να συμπεριλάβει στις δραστηριότητες της όλες τις τραπεζικές λειτουργίες με αποτέλεσμα στο τέλος του 1927 να είναι όχι μόνο εκδοτική τράπεζα αλλά και εμπορική, και αυτό ακριβώς ήταν το αδύνατο σημείο της, καθώς αυτό το γεγονός δεν της επέτρεπε να είναι λειτουργική και αποτελεσματική. Έτσι βλέπουμε την ίδια περίοδο μια προσπάθεια εξυγίανσης του φαινομένου αυτού καθώς αποχωρίζεται τον τομέα της κτηματικής πίστωσης και ιδρύεται η Εθνική κτηματική τράπεζα της Ελλάδος.

Εκτός της Εθνικής τράπεζας βλέπουμε ότι στο τέλος του 1927 υπάρχει μια έντονη αύξηση δημιουργίας τραπεζών αλλά αυτό οφείλεται κυρίως σε όχι υγιή κίνητρα καθώς ο απώτερος σκοπός τους είναι το εύκολο και γρήγορο κέρδος λόγω του έντονου πληθωρισμού. Οπότε παρόλο που δημιουργήθηκαν πολλές τράπεζες, λίγες είναι αυτές που άντεξαν στον χρόνο, ανάμεσα τους είναι η τράπεζα Αττικής και η τράπεζα Ελληνικής εμπορικής πίστωσης. Παρατηρούμε βέβαια ότι μετά την νομισματική σταθεροποίηση αρχίζουν να δημιουργούνται πιο υγιή τραπεζικά ιδρύματα.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της εποχής εκείνης είναι ότι δεν υπήρχε αυστηρός κρατικός έλεγχος καθώς όλες οι τράπεζες στηρίζονται σε ιδιωτική πρωτοβουλία, παρατηρούμε μόνο έναν χαλαρό έλεγχο του κράτους στην Εθνική τράπεζα.

Τέλος, παρά το γεγονός ότι οι τράπεζες βοηθάνε στην ανάπτυξη της οικονομίας υπάρχουν σε αυτές αρκετές αδυναμίες. Η μεγαλύτερη αδυναμία είναι αυτή που αναφέρθηκε και παραπάνω και αφορά τον διττό ρόλο της Εθνικής τράπεζας να είναι και εκδοτική αλλά και εμπορική τράπεζα μαζί. Επίσης, σημαντικό ρόλο παίζει το γεγονός ότι το σύνολο των τραπεζών ήταν 45 (τα πρώτα πενήντα χρόνια της τράπεζας της Ελλάδος, 1978), παρόλα αυτά οι μεγάλες σε μέγεθος είναι μόνο 5 (Εθνική, τράπεζα Αθηνών, Εμπορική τράπεζα, Ιονική και τράπεζα της Ανατολής) και αυτό είναι κάτι που εμπόδιζε την δυνατότητα του ανταγωνισμού που θα οδηγούσε σε καλύτερες και φθηνότερες τραπεζικές εργασίες. Τέλος μεγάλη αδυναμία αποτελούσε το γεγονός ότι όλες οι τράπεζες απευθυνόταν σε όλους τους παραγωγικούς κλάδους, χωρίς να υπάρχουν ειδικές γνώσεις πάνω σε συγκεκριμένους τομείς. Αυτό ήταν κάτι το οποίο οδηγούσε σε μη ποιοτικές τραπεζικές υπηρεσίες.

η ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος

Για να μπορέσει η τότε Ελληνική κυβέρνηση να αντιμετωπίσει τα δυσβάσταχτα δημοσιονομικά προβλήματα και την νομισματική αστάθεια κρίθηκε απαραίτητη η προσφυγή σε εξωτερικό δάνειο, την εποχή εκείνη όμως η πίστη στην Ελλάδα ήταν έντονα πτοημένη στο εξωτερικό για αυτό τον λόγο ζητήθηκε η βοήθεια της κοινωνίας των εθνών.

Η κοινωνία των εθνών, έστειλε στην Ελλάδα πραγματογνώμονες με σκοπό να εξετάσουν την κατάσταση της οικονομίας στην χώρα μας. Το πόρισμα της εξέτασης αυτής ανέδειξε τα τεράστια δημοσιονομικά προβλήματα, την άσχημη οικονομική κατάσταση της

χώρας και τον πολυδιάστατο ρόλο της Εθνικής τραπεζής στην Ελληνική οικονομία, οπότε έκρινε ότι είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός της Εθνικής από εμπορική σε εκδοτική μόνο τράπεζα. Για αυτό λοιπόν ζητήθηκε από την Ελληνική κυβέρνηση η διακοπή των εμπορικών λειτουργιών της Εθνικής τράπεζας έτσι ώστε να επιτευχθεί η εφαρμογή ενός τραπεζικού συστήματος το οποίο θα συντελέσει στην οικονομική εξυγίανση της χώρας.

Η γρήγορη όμως αλλαγή της μορφής της Εθνικής τραπεζής δεν ήταν και τόσο εύκολο πράγμα καθώς πολλοί αποδοτικοί τομείς της οικονομίας οι οποίοι συνεργαζόταν μαζί της για περίπου 100 χρόνια, έπρεπε να την αποχωριστούν απότομα. Το ίδιο θα συνέβαινε και στους καταθέτες οι οποίοι θα έπρεπε και αυτοί να στραφούν σε μικρότερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με μικρότερη ισχύ. Ο υποδιοικητής της Εθνικής τραπεζής Εμμανουήλ Τσουδερός γνωρίζοντας την έντονη σχέση εμπιστοσύνης των Ελλήνων πολιτών με την Εθνική τράπεζα πίστεψε πως η διακοπή των εμπορικών λειτουργιών της Εθνικής θα έχει μοιραία αποτελέσματα στην οικονομία της χώρας. Για αυτό και πρότεινε στους εκπροσώπους της κοινωνίας των εθνών την δημιουργία μιας νέας κεντρικής τράπεζας στην οποία θα παραχωρούσε η εθνική τράπεζα το δικαίωμα της έκδοσης χρήματος. Η κοινωνία των εθνών έκανε αμέσως δεκτή την πρόταση και ενέκρινε την έκδοση δανείου 9 εκατομμυρίων λιρών με κυριότερους στόχους την ίδρυση μιας αμιγούς εκδοτικής τράπεζας και την σταθεροποίηση της δραχμής. Οπότε στις 14 Μαΐου του 1928 ιδρύθηκε η τράπεζα της Ελλάδος με διοικητή τον Αλέξανδρο Διομήδη και υποδιοικητή τον Εμμανουήλ Τσουδερό, ενώ για την σταθεροποίηση της δραχμής υιοθετήθηκε σαν νομισματικό σύστημα της χώρας "ο κανόνας συναλλάγματος χρυσής βάσεως". Η δραχμή συνδέθηκε με την λίρα Αγγλίας. Η ισότητα ως προς την αξία δραχμής-λίρας ήταν ανάλογη με τις τιμές που είχαν καθιερωθεί στην ελεύθερη αγορά τον τελευταίο καιρό και ήταν σταθερές.

Όσον αφορά την νομική μορφή της Τράπεζας της Ελλάδος ήταν μάλλον ένας συνδυασμός δημοσίου και ιδιωτικού ελέγχου. Ήταν δηλαδή μια ανεξάρτητη αρχή που ασκούσε μόνο εκδοτικές λειτουργίες ελεγχόμενη από το κράτος το οποίο όμως απαγορευόταν να μετέχει στην διοίκηση της.

Η κρίση του 1929

Την περίοδο μεταξύ του 1920-1932 η οικονομία όλου του κόσμου αντιμετωπίζει την πιο άγρια οικονομική κρίση μέχρι εκείνη την στιγμή. Τα πρώτα σημάδια έκαναν την εμφάνισή τους το καλοκαίρι του 1929 στην Αμερική, εν συνεχεία η δριμύτατη κρίση του Αμερικανικού χρηματιστηρίου και τέλος η αλματώδης πτώση της παραγωγής. Στην Ευρώπη λόγω του οριστικού τέλους των Αμερικάνικων κεφαλαίων, η μεγάλη Βρετανία πρώτη εγκατέλειψε την χρυσή βάση και έπειτα όλες οι υπόλοιπες χώρες που είχαν υποστεί συνέπειες. Και κάπως έτσι αρχίζει να εγκαταλείπεται σιγά-σιγά η ιδέα του χρυσού κανόνα, που άλλωστε φάνηκε ανεπαρκής να προστατεύσει την νομισματική σταθερότητα. (τα πρώτα πενήντα χρόνια της τράπεζας της Ελλάδος, 1978)

Στην Ελλάδα υπήρχε έντονο πρόβλημα καθώς όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είχε συνδεθεί η δραχμή με την λίρα Αγγλίας, οπότε θα έπρεπε η χώρα μας ή να εγκαταλείψει την ιδέα του χρυσού κανόνα ή να συνδέσει την δραχμή με κάποιο άλλο νόμισμα, όπως και έκανε. Συνέδεσε την δραχμή με το δολάριο. Πράγμα που τελικά είχε μοιραία αποτελέσματα στην Ελληνική οικονομία καθώς σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα η Ελλάδα έχασε μεγάλο ποσό συναλλάγματος. Η κυβέρνηση της εποχής εκείνης για να

αντιμετωπίσει τις συνέπειες της κρίσης έλαβε τρία μέτρα, πρώτον, επέβαλε συναλλαγματικό έλεγχο από την Τράπεζα της Ελλάδος, δεύτερον, αύξησε το προεξοφλητικό επιτόκιο σε 12% για να δελεάσει τους καταθέτες του εξωτερικού να επιστρέψουν τα κεφάλαια τους στην Ελλάδα, μέτρο το οποίο δεν ήταν καθόλου αποτελεσματικό μια και οδήγησε σε εσωτερική ασφυξία και έτσι μειώθηκε ξανά το επιτόκιο σε 11%. Και τρίτον, υποχρέωσε τις εμπορικές τράπεζες να καταθέτουν το 7% των καταθέσεων τους στην Τράπεζα της Ελλάδος. Παρά τα παραπάνω μέτρα η κατάσταση χειροτέρευε ολοένα και πιο πολύ έτσι ο τότε πρωθυπουργός αποφάσισε να ζητήσει την βοήθεια των 3 μεγάλων δυνάμεων Ιταλίας, Αγγλίας και Γαλλίας αλλά και των Ηνωμένων Εθνών, οι παραπάνω δυνάμεις δυστυχώς δεν ανταποκρίθηκαν με αποτέλεσμα η Ελλάδα να αποφασίσει τελικά να εγκαταλείψει οριστικά τον χρυσό κανόνα τον Απρίλιο του 1932. Η δραχμή υπέστην υποτίμηση ενώ λίγο αργότερα το Ελληνικό κράτος έκανε και επίσημη την χρεοκοπία τηρώντας στάση πληρωμών.

Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατά την διάρκεια της κρίσης 1929-1932

Το τραπεζικό σύστημα την στιγμή που ξέσπασε η άγρια κρίση στην Ελλάδα επιχειρούσε να αναπτυχθεί αλλά και να προσαρμοστεί στις σύγχρονες απαιτήσεις. Το κυριότερο μέλημα των τραπεζών εκείνης της εποχής ήταν να περιορίσει τις εργασίες της σε συγκεκριμένους παραγωγικούς κλάδους. Την περίοδο εκείνη ήταν πολύ σημαντική η συμβολή της τότε κυβέρνησης στην ανάπτυξη των τραπεζών καθώς με ειδικό νόμο (5076 του 1931) (τα πρώτα πενήντα χρόνια της τράπεζας της Ελλάδος, 1978) ξεκαθάρισε ποια επιχείρηση μπορεί να ονομάζεται τράπεζα και ποια όχι. Επίσης όρισε το μικρότερο όριο των καταθέσεων που θα έπρεπε να έχει μια τράπεζα και τέλος θέσπισε έναν κανονισμό με τον οποίο αναδείκνυε τις υποχρεώσεις των τραπεζών αλλά όριζε και τα συγκεκριμένα πλαίσια μέσα στα οποία θα πρέπει να κινούνται. Επίσης λόγω της νομισματικής αστάθειας η τότε κυβέρνηση με επιβολή σχετικού νόμου, κατέστησε μοναδική υπεύθυνη για την έκδοσή χρήματος, την διαχείριση του χρυσού αλλά και του συναλλάγματος την Τράπεζα της Ελλάδος. Αυτό το γεγονός ανάγκασε τις υπόλοιπες εμπορικές τράπεζες να εξειδικευθούν και έτσι εκτός από την Εθνική Κτηματική τράπεζα η οποία ιδρύθηκε το 1929 ιδρύεται και η πρώτη Αγροτική τράπεζα.

Όπως είναι φυσικό, το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν έμεινε ανεπηρέαστο από την διεθνή οικονομική κρίση, με πιο σοβαρές συνέπειες την χρεοκοπία των μικρότερων σε μέγεθος τραπεζικών ιδρυμάτων εξ' αιτίας της συνεχούς ανάληψης των καταθέσεων και την ραγδαία αύξηση των υποχρεώσεων των τραπεζών σε συνάλλαγμα αμέσως μετά την απομάκρυνση της χώρας μας από τον χρυσό κανόνα. Έτσι λοιπόν το τέλος του 1932 βρίσκει το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα με 32 τράπεζες στο σύνολο του συν την Τράπεζα της Ελλάδος η οποία την διάρκεια 1929-1932 παρά την έντονη οικονομική κρίση καθιερώθηκε σαν την μόνη εκδοτική τράπεζα στην Ελληνική πραγματικότητα. Από τις 32 τράπεζες, οι 25 ήταν εμπορικές η μία κτηματική, οι τρεις αγροτικές και επιπλέον υπήρχαν και δύο χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: το Ταχυδρομικό Ταμειυτήριο και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Παρά το γεγονός όμως ότι υπήρχαν τόσες πολλές τράπεζες, την μεγαλύτερη δύναμη κατείχαν μόνο τέσσερις από

αυτές, με πρώτη την Εθνική. Αυτό το γεγονός, οδήγησε μεν στην σταθερότητα και την ανθεκτικότητα του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος αλλά δεν ενίσχυσε τον μεταξύ τους ανταγωνισμό.

Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 1933-1944 πριν και κατά την διάρκεια του πολέμου

Τον Απρίλιο του 1932, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η οικονομία της χώρας αλλά και το τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται από την απομάκρυνση του χρυσού κανόνα. Η τράπεζα της Ελλάδος δεν συγχωνεύεται τελικά με την Εθνική τράπεζα. Παρά τις έντονες προσπάθειες της τότε κυβέρνησης η πολύ έντονη αντίδραση του ξενικού περιβάλλοντος(δημοσιονομική επιτροπή της κεντρικής τράπεζας της Ευρώπης) αποτρέπει το γεγονός αυτό. Και έτσι η Τράπεζα της Ελλάδος αρχίζει σιγά- σιγά να ασκεί νομισματική πολιτική. Βέβαια όλη αυτή την πορεία διέκοψε ο Ελληνο-ιταλικός πόλεμος και η Γερμανική κατοχή. Στις 19 Σεπτεμβρίου του 1941 εγκαταστάθηκαν στην Τράπεζα της Ελλάδος επίτροποι, τους οποίους διόρισε η Γερμανική και η Ιταλική κυβέρνηση κατόπιν συμφωνίας μεταξύ τους. Κύριος στόχος τους ήταν να αποδώσουν όλο το κόστος της εγκατάστασης του Γερμανικού και Ιταλικού στρατού στην χώρα μας στην Ελληνική οικονομία, οπότε οι πολιτικές που ακολούθησαν ήταν ζημιογόνες για την χώρα μας. Ενώ λίγο αργότερα η Τράπεζα της Ελλάδος μεταφέρει την έδρα της στο Λονδίνο και ότι απόθεμα χρυσού είχε το μετέφερε στην Νότια Αφρική.

Έτσι λοιπόν, εκείνη την μαύρη περίοδο της Ελληνικής ιστορίας, το τραπεζικό σύστημα δέχθηκε μεγάλο πλήγμα, όπως άλλωστε ολόκληρη η Ελληνική οικονομία. Έντονο χαρακτηριστικό της περιόδου του πολέμου ήταν η άμεση ανταλλαγή αγαθών χωρίς χρήματα και η συγκέντρωση χρυσού από ιδιώτες. Κατά την περίοδο της απελευθέρωσης το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα βρίσκεται σε ολέθρια κατάσταση λόγω του υπερπληθωρισμού, ο οποίος προήλθε κατόπιν εντολής της τότε κατοχικής κυβέρνησης στην Τράπεζα της Ελλάδος να εκδώσει πληθωριστικό χρήμα.

Η ίδρυση της νομισματικής επιτροπής

Τον Ιανουάριο του 1944 ιδρύεται η νομισματική επιτροπή σαν μια ειδική υπηρεσία της Τράπεζας της Ελλάδος. Στόχος της ήταν η ρύθμιση της πιστωτικής κυκλοφορίας ενώ στην δικαιοδοσία της ήταν η χάραξη νομισματικής πολιτικής, η επίβλεψη του συνόλου των πιστώσεων ανά τομέα επιχειρηματικότητας, η ρύθμιση των επιτοκίων, η επίβλεψη της αγοράς χρυσού και η άσκηση συναλλαγματικής πολιτικής. Στην αρχή δημιουργήθηκε με όχι μόνιμο χαρακτήρα, αλλά τελικά με νόμο το 1960 μονιμοποιήθηκε ενώ έπαψε να υπάρχει με νομοθετικό διάταγμα το 1982. Τις αρμοδιότητες της ανέλαβε η τράπεζα της Ελλάδος.

Κεφάλαιο δεύτερο

Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα από το 1944-2001

Η αναγέννηση του τραπεζικού συστήματος

Το τέλος του Β παγκοσμίου και του εμφυλίου πολέμου, βρίσκουν την οικονομία της χώρας καταρρακωμένη, την ίδια ακριβώς τύχη είχε και το τραπεζικό της σύστημα. Λόγω των αλληπάλληλων υπέρ-πληθωρισμών οι πολίτες είδαν τις καταθέσεις τους να χάνονται και για αυτόν τον λόγο δεν ήταν ιδιαίτερα πρόθυμοι να εμπιστευθούν τα χρήματα τους στις εμπορικές τράπεζες τις εποχές. Ως εκ τούτου και οι τράπεζες με την σειρά τους ήταν ανίκανες να ενισχύσουν την Ελληνική οικονομία. Αυτόν τον δύσκολο ρόλο ανέλαβε η Τράπεζα της Ελλάδος η οποία άλλωστε ήταν και η μοναδική υπεύθυνη για την έκδοση χρήματος. Η Εθνική τράπεζα συνέχιζε να είναι η μεγαλύτερη δύναμη του τραπεζικού συστήματος της εποχής εκείνης, παρόλα αυτά προσπαθούσε να συντάξει εκ νέου τις δυνάμεις της, ώστε να ξεπεράσει προβλήματα τα οποία είχαν δημιουργηθεί κατά την διάρκεια των πολέμων.

Η πολύ στενή σχέση που είχε το τραπεζικό σύστημα με διάφορους παραγωγικούς κλάδους, ιδίως με τον κλάδο της βιομηχανίας, κατέληξε στην οριστική παύση των τραπεζών ως μεσολαβητή και μάλιστα οδήγησε τις τράπεζες σε ένα σύστημα επιδίωξης κέρδους μεγαλύτερο από το θεμιτό. Αμέσως μετά την απελευθέρωση οι εμπορικές τράπεζες της Ελλάδος δανείζονται από την τράπεζα της Ελλάδος με επιτόκιο 5% και δανείζουν σε επιχειρήσεις, κυρίως βιομηχανικές με 35-40%. Την ίδια περίπου περίοδο άνθιζε στην Ελλάδα μια μεγάλη μαύρη αγορά χρήματος, η οποία αυξανόταν με γοργούς ρυθμούς κυρίως λόγω της έντονης ζήτησης δανειακών χορηγήσεων στην παραγωγή.

Το 1951 θεσπίστηκε ο νόμος *περί λειτουργίας και ελέγχου των τραπεζών* ο οποίος εμπεριέχει κανονισμούς και διατάξεις οι οποίες αποτελούν εργαλεία της νομισματικής επιτροπής ώστε να ασκούν αποτελεσματικότερο έλεγχο στα τραπεζικά ιδρύματα. Η νομισματική επιτροπή κάνοντας εφαρμογή του νόμου όρισε όλες τις προϋποθέσεις και τις ενέργειες σύμφωνα με τις οποίες θα πρέπει να συμμορφώνονται όλες οι τράπεζες σχετικά με την επιθεώρηση τους καθώς και τα καθήκοντα του γενικού επιθεωρητή τραπεζών. Δημιουργήθηκε δηλαδή η γενική επιθεώρηση τραπεζών, η οποία ήταν υπεύθυνη για την διενέργεια γενικών και ειδικών ελέγχων των Ελληνικών τραπεζών. Εν τω μεταξύ η νομισματική επιτροπή τον Σεπτέμβριο του 1952 έδωσε το δικαίωμα στις τράπεζες να δανείζουν σε βιομηχανικές και εμπορικές επιχειρήσεις με δική τους ευθύνη τηρώντας πάντα τους κανονισμούς που είχε η ίδια θεσπίσει. Για τον λόγο αυτό συστήθηκε η επιτροπή πίστωσης, η οποία απαρτιζόταν από τον διοικητή και υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος καθώς και από τους τρεις εμπειρογνώμονες της νομισματικής επιτροπής. Σκοπός αυτής της επιτροπής ήταν να προλαβαίνει και να δίνει λύσεις σε επείγοντα προβλήματα τα οποία θα προέκυπταν. Στόχος της επιτροπής ήταν η καλύτερη και ομαλότερη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

Το 1954 κρατικοποιήθηκε η ΕΤΕΑ ενώ όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, το τραπεζικό σύστημα χαρακτηριζόταν ανέκαθεν από την ολιγοπωλιακή μορφή του. Αυτή η

μορφή του ενδυναμώθηκε με την συγχώνευση της Εθνικής τράπεζας με την τράπεζα Αθηνών. Το αποτέλεσμα αυτής της συγχώνευσης ήταν να δημιουργηθεί μια τράπεζα με εξαιρετικά μεγάλο μέγεθος. Αυτό συνέβη το 1953 με την επιβολή σχετικού νόμου της τότε κυβέρνησης. Απόρροια αυτής της συγχώνευσης ήταν να δημιουργηθεί ευνοϊκό κλίμα για την ανέλιξη της Εμπορική τράπεζας, όπου περίπου την ίδια περίοδο, ο Στρατής Ανδρεάδης αποκτά την πλειονότητα των μετοχών της, ενώ το 1957 στηριζόμενος από τον πρωθυπουργό Παπάγο και την κυβέρνηση του εξαγοράζει την Ιονική τράπεζα (τα Ελληνικά καταστήματα του ομίλου της Ιονικής), η οποία νωρίτερα είχε συγχωνευτεί με την Λαϊκή τράπεζα. Ο Ανδρεάδης για να προβεί σε αυτή την εξαγορά, χρηματοδοτήθηκε από την Τράπεζα της Ελλάδος με δάνειο ύψους 635000 λιρών Αγγλίας. Κάπως έτσι λοιπόν έγινε και η μεγάλη αλλαγή στο τοπίο του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος, καθώς τώρα πια οι μεγάλες δυνάμεις είναι δύο, η Εθνική και η Εμπορική τράπεζα.

Η οικονομική ανάπτυξη, το σταθερό πολιτικό σύστημα και αύξηση των μονάδων του ΑΕΠ είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση του ενεργητικού των τραπεζών.

Σκοπός της κυβέρνησης εκείνη την περίοδο ήταν να ενισχύσουν την μακροπρόθεσμη πίστη, για αυτό τον λόγο δημιουργήθηκαν οι παρακάτω εξειδικευμένες υπηρεσίες:

- Ο Οργανισμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης το 1959
- Η Τράπεζα Επενδύσεων το 1962
- Η Εθνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως το 1963
- Η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής αναπτύξεως το 1964

Ενώ την ίδια χρονική εποχή αρχίζουν να κάνουν σιγά-σιγά την εμφάνιση τους ξένες τράπεζες στον Ελλαδικό χώρο: το 1968 οι Αμερικάνικες Bank of America, Chase Manhattan Bank, το 1968 η Καναδική Bank of Nova Scotia, το 1971 η Αμερικάνικη First National Bank of Chicago, το 1972 η Αμερικάνικη Continental Illinois, το 1974 η Γαλλική Banque International Pour l' Afrique Occidental και το 1974 οι Αγγλικές τράπεζες Grindlays Bank National Westminster Bank και η Williams and Glyn's Bank και τέλος η Ολλανδική Algemene Bank Nederland. Είναι μια εποχή που το κράτος παρεμβαίνει σε μεγάλο βαθμό στην οικονομία της χώρας με σκοπό την ομαλή ανάπτυξη της και όπλο το τραπεζικό σύστημα, το οποίο χρησιμοποίησε για να ενισχύσει οικονομικά δημόσιες επενδύσεις και συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας (π.χ. οικοδομική ανάπτυξη). Όλη αυτή η προσπάθεια άλλαξε την μορφή της Ελληνικής οικονομίας.

Το τραπεζικό σύστημα κατά την διάρκεια της δικτατορίας

Λόγω της αλλαγής του πολιτεύματος τον Απρίλιο του 1967 στην Ελλάδα, παρατηρήθηκαν μαζικές και συνεχόμενες αναλήψεις στις τραπεζικές καταθέσεις οι οποίες εντείνονται τον Ιούλιο του 1967, λόγω του πολέμου στην Μέση Ανατολή και τον Νοέμβριο του ίδιου έτους λόγω της κρίσης στην Κύπρο. Αργότερα, όταν αποκαταστάθηκε η πολιτική σταθερότητα στην χώρα, τα χρήματα επανήλθαν στις τράπεζες. Η άμεση αυτή αντίδραση των καταθετών δημιούργησε πρόβλημα στα διαθέσιμα χρήματα των τραπεζών, οι τράπεζες για να ξεπεράσουν αυτή την δυσκολία προέβησαν σε υπέρ ανάληψη των τρεχούμενων λογαριασμών τους. Η Τράπεζα της Ελλάδος μείωσε το ανά προεξοφλητικό επιτόκιο προς τις εμπορικές τράπεζες από 5,5% σε 4,5%, όμως τα επιτόκια των δανείων των εμπορικών τραπεζών προς τις επιχειρήσεις και του ιδιώτες παρέμειναν στάσιμα. Όταν οι καταθέσεις επέστρεψαν στις τράπεζες η ρευστότητα των τραπεζών επανήλθε στα φυσιολογικά επίπεδα και έδωσε την δυνατότητα στις τράπεζες να χρηματοδοτήσουν την Ελληνική οικονομία χωρίς να υποστεί πίεση η νομισματική κυκλοφορία.

Ένα χρόνο πριν το πραξικόπημα, είχαν αρχίσει να εμφανίζονται στην Ελληνική οικονομία σημάδια χαλάρωσης. Οι ιθύνοντες της οικονομικής πολιτικής αποφάσισαν να ακολουθήσουν μια αναπτυξιακή μέθοδο η οποία υποστηρίχθηκε και από την δικτατορική κυβέρνηση. Στόχος της πολιτικής αυτής ήταν η επέκταση της πιστοδότησης στους κλάδους της οικοδομής και του τουρισμού. Οι κυριότεροι άξονες της αναμόχλευσης της Ελληνικής δραστηριότητας ήταν:

- Αύξηση του ύψους των στεγαστικών δανείων για κάθε ιδιώτη
- Παραχωρήθηκε το δικαίωμα στις τράπεζες να δίνουν μακροχρόνια δάνεια στις κατασκευαστικές επιχειρήσεις για την δημιουργία πολυκατοικιών
- Επιτράπηκε στις τράπεζες να δανειοδοτούν μακροπρόθεσμα δάνεια σε επιχειρήσεις σχετικές με τον τουρισμό
- Επεκτάθηκε ο κατάλογος εργασιών των ειδικών πιστωτικών οργανισμών (Αγροτική Τράπεζα, ΕΤΒΑ, Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, Κτηματική Τράπεζα και Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων),
- Τέλος επιτράπηκε στην τράπεζα της Ελλάδος να αναπροεξοφλεί δάνεια των οποίων η προθεσμία είχε λήξει (αφορούσε κλάδους όπως η βιομηχανία, ο τουρισμός και η ναυπηγία)

Τα παραπάνω μέτρα αναθέρμαναν την οικονομία της χώρας η οποία συνέχισε την πορεία της με μεγαλύτερη σταθερότητα.

Η επεκτατική πολιτική συνεχίστηκε το 1968 με μια σειρά ενεργειών οι οποίες διευκόλυναν την έκδοση τραπεζικών δανείων σε ιδιώτες και επιχειρήσεις. Στην αρχή του 1969 το σύνολο των πιστώσεων των εμπορικών τραπεζών αυξανόταν με ανησυχητικά γρήγορο ρυθμό, οι τότε υπεύθυνοι για την νομισματική πολιτική έθεσαν σε περιορισμό τις πιστώσεις κατά 10% ως προς το εσωτερικό εμπόριο και κατά 20% ως προς τις επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά δεν άλλαξε ο προσανατολισμός της επεκτατικής πολιτικής, η οποία είχε ανεπιθύμητες συνέπειες που όμως έγιναν αντιληπτές αργότερα. Η επεκτατική πολιτική δεν βοήθησε στην ανάπτυξη της παραγωγής και των επενδύσεων παρόλο που η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική της χώρας ήταν ικανοποιητική την περίοδο εκείνη. Επίσης η

αύξηση της οικοδομικής πίστης συνέβαλε στην αύξηση της κατασκευαστικής δραστηριότητας η οποία όμως δεν εξελισσόταν κάτω από ένα σαφή προσανατολισμό με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολεοδομικά και οικολογικά προβλήματα στην χώρα. Επίσης η χορήγηση δανείων σε τουριστικές επιχειρήσεις κρίθηκε μάλλον ανώφελη καθώς δεν υπήρχε κάποιο πρόγραμμα σύμφωνα με το οποίο θα αξιολογούσαν και θα κατένειμαν τις χορηγήσεις.

Η δικτατορική κυβέρνηση τον Αύγουστο του 1971 περιόρισε κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος το σύνολο των δραστηριοτήτων της νομισματικής επιτροπής ενώ στην θέση της δημιούργησε το κυβερνητικό πολιτικό συμβούλιο και την επιτροπή οικονομικών υποθέσεων. Αυτή η αλλαγή δημιούργησε αδιέξοδα και καθυστερήσεις τα οποία ζημίωσαν την Ελληνική οικονομία.

Το 1972 αυξήθηκε ο δείκτης τιμών καταναλωτή κατά 6,6% , η δραχμή υποτιμήθηκε ως προς τα ξένα νομίσματα ενώ το χρηματιστήριο σημείωνε ανοδική τάση. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η Ελληνική οικονομία εκείνη την εποχή να έχει πληθωριστικές τάσεις. Συνέπεια ήταν να αρχίσει σιγά- σιγά ο περιορισμός της επεκτατικής αυτής πολιτικής με μια σειρά από μέτρα όπως η αναπροσαρμογή των υποχρεωτικών καταθέσεων των εμπορικών τραπεζών(με σκοπό τον έλεγχο της ρευστότητας τους) . Επίσης σταμάτησαν οι χορηγήσεις οι οποίες ήταν σχετικές με τον κατασκευαστικό κλάδο, επανήλθε όριο βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων, έγινε επιβολή απαγόρευσης των τραπεζικών δανείων με ενέχυρο μετοχικές χρηματιστηριακές αξίες, και τέλος έγινε επιβολή περιορισμού στην καταναλωτική πίστη. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι όλα τα παραπάνω μέτρα δεν βοήθησε το γεγονός ότι δεν αυξήθηκαν τα επιτόκια χορηγήσεων.

Το 1973 υπήρξε βίαιη αλλαγή της νομισματικής ισορροπίας, απόρροια όχι μόνο της επεκτατικής πολιτικής αλλά και άλλων παραγόντων, οπότε ύστερα από απόφαση της νομισματικής επιτροπής τον Ιούνιο του 1973 πάρθηκαν μια σειρά από μέτρα, τα οποία θα οδηγούσαν την νομισματική πολιτική σε αντιπληθωριστικά μέτρα. Τα μέτρα αυτά ήταν τα ακόλουθα:

- Η αύξηση του αναπροεξοφλητικού επιτοκίου της τράπεζας της Ελλάδος από 7,5% σε 9%
  - Η κατά δύο μονάδες αύξηση του επιτοκίου των εκτάκτων ανοιγμάτων στους τρεχούμενους λογαριασμούς των εμπορικών τραπεζών στην τράπεζα της Ελλάδος
  - Η αύξηση από μιάμιση έως και δύο μονάδες των καταθέσεων προθεσμίας και ταμειυτηρίου
  - Οριστική παύση στο υψηλότερο όριο κατά καταθέτη
  - Η κατά δύο μονάδες αύξηση των επιτοκίων των δανείων, πλην των αγροτικών δανείων που παρέμειναν σταθερά και των παραγωγικών επενδύσεων που αυξήθηκαν μόνο κατά μια μονάδα
  - Τέθηκε όριο στο σύνολο των πιστώσεων των εμπορικών τραπεζών (δεν μπορούσε να ξεπεράσει το 10%)
  - Τέθηκε περιορισμός στο σύνολο της χρηματοδότησης των παγίων επενδύσεων ξενοδοχειακών, τουριστικών και ναυπηγικών επιχειρήσεων
- Τα παραπάνω μέτρα, είχαν θεμιτά και άμεσα αποτελέσματα. Το επόμενο τρίμηνο αυξήθηκαν κατακόρυφα οι καταθέσεις στις τράπεζες, αυτό ήταν αποτέλεσμα της περιοριστικής πολιτικής. Παρόλα αυτά, το τέλος του 1973 βρίσκει την Ελληνική οικονομία

με έντονο ρυθμό πληθωρισμού (πάνω από 30%) και με χειροτέρευση του ισοζυγίου πληρωμών.

Λόγω των παραπάνω αντί πληθωρικών μέτρων, η οικονομική δραστηριότητα της χώρας ατροφεί ενώ το γεμάτο ταραχές πολιτικό σκηνικό εκείνης της εποχής φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο την κατάσταση. Το πρώτο εξάμηνο του 1974, παρατηρήθηκαν κάποια επιπλέον αντιπληθωριστικά μέτρα όπως ο περιορισμός του υψηλότερου ορίου αύξησης των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα σε μόνο 2%, η διατήρηση της παύσης χορήγησης στεγαστικών δανείων, η παύση χορηγήσεων σε νέες τουριστικές επιχειρήσεις, η αύξηση επιτοκίων καταθέσεων κ.α. Αποτέλεσμα των παραπάνω μέτρων ήταν η επιτάχυνση της επιβράδυνσης της βιομηχανικής ύφεσης το 1974. Η έκρυθμη πολιτική κατάσταση σε Ελλάδα και Κύπρο επιδείνωσαν την κατάσταση και καλλιεργούσαν την ανασφάλεια του κόσμου. Τον πρώτο καιρό μετά την Κυπριακή κρίση σημειώθηκαν μαζικές αναλήψεις καταθέσεων στις τράπεζες, η κυβέρνηση της επταετίας θέλοντας να ελέγξει την κατάσταση απαγόρευσε τις αναλήψεις, ενώ άρση αυτής της απαγόρευσης καθιέρωσε η κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Τον Αύγουστο του 1974 μετά την αύξηση της έντασης στην Κύπρο και πάλι σημειώθηκαν μαζικές αναλήψεις και πάλι δημιουργήθηκε πρόβλημα ρευστότητας στις εμπορικές τράπεζες. Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα η Τράπεζα της Ελλάδος αποδέσμευσε τις υποχρεωτικές καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών ενώ επιτράπηκε σε αυτές να κάνουν υπέρ αναλήψεις από τους τρεχούμενους λογαριασμούς τους.

Μετά την εξομάλυνση της κατάστασης οι καταθέσεις επιστρέφουν στις Ελληνικές τράπεζες, ενώ μετά την εξομάλυνση της κρίσεως πάρθηκε μια σειρά μέτρων τα οποία σκοπό είχαν την τόνωση της οικονομίας. Τα κυριότερα μέτρα ήταν αύξηση πιστωτικής επέκτασης των τραπεζών ενώ επιτράπηκε ξανά στις τράπεζες να χορηγούν δάνεια με ενέχυρο μετοχικούς τίτλους εισηγμένους στο χρηματιστήριο ως το 50% της αξίας τους. Η ύφεση συνέχισε να υπάρχει στην Ελληνική οικονομία και το δεύτερο μισό του 1974, παρόλα αυτά περιορίστηκε πολύ ο πληθωρισμός λόγω της οικονομικής κρίσης αλλά και λόγω της πολιτικής αποκατάστασης στην χώρα.

Το τραπεζικό σύστημα κατά την περίοδο 1974-1990

Το τέλος της επταετούς δικτατορικής κυβέρνησης, βρίσκει το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα να συνεχίζει να μεγαλώνει. Έντονο γνώρισμα της εποχής εκείνης και μέχρι την αρχή των ιδιωτικοποιήσεων των τραπεζών το 1990 είναι ότι το τραπεζικό σύστημα κινείται κάτω από τον στενό έλεγχο του κράτους. Μετά την κρατικοποίηση του ομίλου της Εμπορικής τράπεζας το κράτος ασκεί απευθείας έλεγχο στο μεγαλύτερο μέρος του τραπεζικού συστήματος. Εκτός από τον όμιλο της Εμπορικής Τράπεζας (στον οποίο ανήκουν οι τράπεζες Ιονική, Λαϊκή, Πειραιώς, Αττικής και Επενδύσεων) το κράτος ασκεί άμεσο έλεγχο και στον όμιλο της Εθνικής (στον οποίο ανήκουν ΕΤΕΒΑ και οι Τράπεζες Επαγγελματικής Πίστωσης και Υποθηκών), στην Αγροτική Τράπεζα, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, και στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Ενώ έμμεσο έλεγχο ασκεί στην Τράπεζα της Ελλάδος, την Κτηματική και την Γενική. Εκείνη την περίοδο, στον ιδιωτικό τομέα ανήκουν μόνο η Τράπεζα Πίστωσης και η Τράπεζα Κρήτης καθώς επίσης και 14 τράπεζες αλλοδαπών συμφερόντων. Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεχόταν πολλούς περιορισμούς και ελέγχους στο σύνολο των ενεργειών του. Η εκάστοτε κυβέρνηση χρησιμοποιούσε τις τράπεζες σαν όπλο με σκοπό να εφαρμόσει οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές. Όλο αυτό το σύνολο των ενεργειών και ελέγχων είχε σαν αποτέλεσμα να επηρεάζει το ύψος των επιτοκίων, ενώ οι τράπεζες ήταν υποχρεωμένες να αγοράζουν τίτλους δημοσίου ώστε να διευκολύνεται το δημόσιο χρέος. Επιπλέον, υπήρχε η επιβολή συγκεκριμένου προσανατολισμού της πιστωτικής πολιτικής και οι ξένες τράπεζες οι οποίες ήθελαν να ενταχθούν στην Ελληνική πραγματικότητα αντιμετώπιζαν πολλές δυσχέρειες και εμπλοκές ενώ ήταν πάρα πολύ δύσκολη η μετακίνηση κεφαλαίων. Κύρια χαρακτηριστικά του τραπεζικού συστήματος της εποχής εκείνης ήταν:

- Η ενδοστρέφεια, οι τράπεζες απευθύνονταν μόνο στην τοπική αγορά, ενώ ήταν προφυλαγμένες και απομονωμένες από διεθνής παρεμβολές.
- Το κράτος ήλεγχε και ρύθμιζε όλες τις ενέργειες και τις λειτουργίες των τραπεζών
- Το τραπεζικό σύστημα ήταν απόλυτα συγκεντρωτικό καθώς υπήρχαν μόνο δύο μεγάλες δυνάμεις στο προσκήνιο, η Εμπορική και η Εθνική τράπεζα οι οποίες μάλιστα ανήκαν στον στενό ευρύτερο τομέα
- Υπήρχε μια πολύ μεγάλη πληθώρα επιτοκίων, τα οποία χρησίμευαν στην ευνοϊκότερη μεταχείριση ορισμένων κλάδων που όμως πολλές φορές αυτά τα επιτόκια ήταν μικρότερα του κόστους χρήματος για τις τράπεζες
- Η τότε Ελληνική κυβέρνηση χρησιμοποίησε την νομισματική και πιστωτική πολιτική ως εργαλεία με σκοπό την σταδιακή βελτίωση της οικονομίας. Συνέπεια ήταν να υπάρχει ανοδική τάση της πίστωσης σε τομείς όπως η βιομηχανία, η βιοτεχνία, ο τουρισμός καθώς επίσης και ο δημόσιος τομέας, ενώ φθίνουσα φορά είχε η πίστωση που αφορούσε την γεωργία.
- Επενδυτικά τμήματα του Ελληνικού δημοσίου έστρεψαν την πιστωτικής τους πολιτικής σε κλάδους όπως η μεταποίηση, καθώς όμως εκείνη την περίοδο υπήρχαν θέματα με τις ακριτικές περιοχές της Ελλάδος, χρησιμοποίησαν το τραπεζικό σύστημα για να δώσουν

λύση σε ένα πολιτικό πρόβλημα, δηλαδή έδωσαν μεγαλύτερες επιδοτήσεις στις ακριτικές περιοχές. Αυτό οδήγησε σε λανθασμένες χορηγήσεις με πολλούς επιχειρηματίες ακριτικών περιοχών να τις εκμεταλλεύονται.

- Τέλος η ανεμπόδιστη παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας σε εταιρείες που έδρευαν σε Αραβικές χώρες επέφερε ζημίες στο τραπεζικό σύστημα καθώς οι επιχειρήσεις αυτές δεν πέτυχαν τον σκοπό τους και χρεοκόπησαν.

Η προετοιμασία για την είσοδο στην ONE 1993-2001

Την περίοδο αυτή που εξετάζουμε, παρατηρούμε κάποιες αλλαγές στο τραπεζικό σύστημα λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού. Παρόλα αυτά, το σύστημα συνεχίζει να είναι ολιγοπωλιακό καθώς είναι πέντε οι μεγάλες τράπεζες οι οποίες κρατούν τα σκήπτρα.

Οι τραπεζικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν μεγάλη αύξηση των κερδών. Τα περισσότερα κέρδη προέρχονται από του τόκους δανείων. Τα τραπεζικά ιδρύματα την εποχή εκείνη κατάφεραν να ελέγξουν τα λειτουργικές δαπάνες τους καθώς και τα έξοδα ανθρωπίνου δυναμικού. Αυτό το γεγονός καθώς και η αύξηση αγοράς καταθέσεων πιστοποιούν τα αυξημένα επίπεδα κερδοφορίας. Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε ότι το 1997 τα λειτουργικά έξοδα των κρατικών τραπεζών ήταν χαμηλότερα από αυτά των ιδιωτικών τραπεζών.

Ο υψηλός ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών δημιούργησε τεράστια εμπόδια στην ανάπτυξη των μικρών τραπεζικών ιδρυμάτων, αλλά δυσκόλεψε και την εφαρμογή μιας πολιτικής σύμφωνα με την οποία θα κατοχύρωναν ένα μερίδιο της αγοράς. Για αυτό τον λόγο πραγματοποιήθηκαν αρκετές συγχωνεύσεις. Την συγκεκριμένη χρονική περίοδο το τραπεζικό σύστημα της χώρας αρχίζει να προετοιμάζεται με σκοπό να ενταχθεί στο ενιαίο Ευρωπαϊκό σύστημα. Έτσι γίνονται οι παρακάτω αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο της λειτουργίας τους:

1992: Δημιουργία προθεσμιακών καταθέσεων σε συνάλλαγμα. Μειώθηκε το ειδικό ποσοστό χορήγησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων (από 10% σε 5%) και το ειδικό ποσοστό επενδύσεων (από 30% σε 15%). Έπαψε να συμμετέχει ο υπουργός οικονομικών στην γενική συνέλευση της Εθνικής Τράπεζας ως εκπρόσωπος των ΝΠΔΔ και των ασφαλιστικών ταμείων.

1993: Απελευθέρωση κίνησης κεφαλαίων σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παύση του ποσοστού της υποχρεωτικής χρηματοδότησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των υποχρεωτικών επενδύσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων σε έντοκα γραμμάτια. Ενώ οι επιχειρήσεις μπορούσαν να δανείζονται σε συνάλλαγμα.

1994: Μερική απελευθέρωση της τμηματικής καταναλωτικής πίστης. Παύση του υποχρεωτικού ποσοστού χρηματοδότησης του κράτους από την Τράπεζα της Ελλάδος. Παύση περιορισμών στις βραχυχρόνιες κινήσεις κεφαλαίων.

1995: Θέσπιση του συστήματος εγγύησης τραπεζικών καταθέσεων. Καθιέρωση συστήματος άλλων τίτλων. Ενώ η τράπεζα της Ελλάδος καθιερώνει εργαλεία παρέμβασης όπως factoring, leasing, venture capital δηλαδή νέοι τρόποι χρηματοδότησης.

1996: Απελευθέρωση των στεγαστικών επιτοκίων, υιοθέτηση διαδικασιών παρακολούθησης πιστωτικών κινδύνων των τραπεζών, ενώ εξειδικευμένες τράπεζες επεκτείνουν τον κατάλογο εργασιών τους.

1997: Άρση περιορισμών στους λογαριασμούς καταθέσεων σε συνάλλαγμα σε τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα. Θέσπιση νόμου σύμφωνα με τον οποίο η Τράπεζα της Ελλάδος ανεξαρτητοποιείται πλήρως αλλά και προσαρμόζεται σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό σύστημα κεντρικών τραπεζών.

1998: Δημιουργία χρηματιστηρίου παραγωγής.

1999: Δημιουργία συστήματος διακανονισμού πληρωμών, δυνατότητα συναλλαγών σε repos ενώ καθημερινά η Τράπεζα της Ελλάδος εκδίδει δελτίο τιμών αγοράς για κρατικούς τίτλους.

2000: Οι υποχρεωτικές καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών τροποποιούνται σύμφωνα με αυτές του Ευρωπαϊκού συστήματος από 12% σε 2%. Απελευθέρωση συναλλαγών σε χρυσό, δυνατότητα δανειοδότησης με σκοπό την αγορά μετοχών δίνοντας ενέχυρο καινούργιες ή ήδη υπάρχουσες μετοχές.

Όλες αυτές οι παραπάνω αλλαγές είχαν σαν αποτέλεσμα την εκ νέου συγκρότηση της συγκεντρωτικής δομής του τραπεζικού συστήματος. Άλλαξε η ισχύς και ο ρόλος των μεγάλων κρατικών τραπεζών και ωφελήθηκε ο ρόλος των ιδιωτικών τραπεζικών ιδρυμάτων στην Ελληνική οικονομία.

Οι κύριοι λόγοι για τους οποίους μειώθηκε το μερίδιο αγοράς των δημοσίων τραπεζών είναι οι εξής:

- Οι ιδιωτικοποιήσεις των τραπεζών : Πειραιώς, Κρήτης, Αθηνών, Μακεδονίας- Θράκης, Κεντρικής Ελλάδος, Χίου, Αττικής, Ιονικής και Λαϊκής
- Η διακοπή της λειτουργίας της τράπεζας Επενδύσεων της Αραβοελληνικής τράπεζας της Credit Lyonnais και της Chase Manhattan.
- Η δημιουργία καινούργιων τραπεζικών ιδρυμάτων ιδιωτικού χαρακτήρα. Την περίοδο 1990-1993 άρχισαν να λειτουργούν οι τράπεζες: Εγνατία, Interbank, Eurobank Δωρική και Aspis Bank.
- Η εγκαθίδρυση καινούργιων τραπεζών αλλοδαπών συμφερόντων όπως η Ευρωπαϊκή λαϊκή τράπεζα, η τράπεζα Κύπρου και η Bayerische Vereinsbank.

Την χρονική περίοδο 1944-1998 αλλάζει έντονα το τραπεζικό σκηνικό καθώς γίνονται πολλές συγχωνεύσεις και αγορές και δημιουργούνται καινούργιοι όμιλοι.

Το 1999 η Alpha Τράπεζα Πίστεως εξαγόρασε το 51% του μετοχικού κεφαλαίου της Ιονικής και Λαϊκής τράπεζας.

Η τράπεζα Πειραιώς εξαγόρασε το 1997 την τράπεζα Μακεδονίας- Θράκης και την Credit Lyonnais και το 1998 την τράπεζα Χίου και την National Westminster Bank.

Η Eurobank εξαγόρασε την Interbank το 1996, την τράπεζα Αθηνών και την τράπεζα Κρήτης το 1998 και την Εγνατία τράπεζα το 1999.

Η Εθνική Τράπεζα συγχωνεύθηκε με την Κτηματική τράπεζα το 1998, η οποία ήταν θυγατρική της και ενώ πρωτύτερα είχε συγχωνευτεί με την Εθνική Στεγαστική τράπεζα. Το 1998 η Τράπεζα Κεντρική Ελλάδος απορροφήθηκε από την Εγνατία Τράπεζα. Η Δωρική τράπεζα εξαγοράστηκε από την Telesis.

Έτσι λοιπόν στις αρχές του 21 αιώνα στο Ελληνικό τραπεζικό σκηνικό κυριαρχούν οι τράπεζες: Εθνική, Πίστεως, Εμπορική, Eurobank και Αγροτική.

Την ίδια περίοδο παρατηρούμε ότι το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα αρχίζει σιγά-σιγά να προσαρμόζεται ανάλογα με τα παγκόσμια τραπεζικά ιδρύματα δηλαδή να λειτουργεί σε καθεστώς απόλυτου και ολοκληρωτικού ανταγωνισμού, χωρίς κανέναν περιορισμό όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο αλλά και σε διεθνές. Το 1970 το τότε κυρίαρχο καθεστώς άρχισε να διαφοροποιείται λόγω της απελευθέρωση - διεθνοποίησης των θεσμών δραστηριοποίησης των εθνικών αγορών και των αποκρατικοποιήσεων των εθνικών τραπεζών. Στις αρχές λοιπόν του νέου αιώνα το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα αρχίζει να αλλάζει ολοκληρωτικά και από την βάση του και σε αυτό έχει συμβάλλει όχι μόνο η απελευθέρωση της αγοράς αλλά και του τραπεζικού συστήματος. Η απελευθέρωση της αγοράς υποστηρίχθηκε από την απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων σύμφωνα με τις Ευρωπαϊκές οδηγίες με σκοπό την δημιουργία μιας καινούργιας ενωμένης Ευρωπαϊκής αγοράς και από την δυνατότητα των τραπεζών να ανοίγουν υποκαταστήματα σε όλο τον κόσμο. Η απελευθέρωση των αγορών σημαίνει αύξηση του ανταγωνισμού των τραπεζών, κυρίως σε προϊόντα σχετικά με το παγκόσμιο περιβάλλον (συνάλλαγμα). Ταυτόχρονα όμως δίνει την δυνατότητα στις Ελληνικές τράπεζες να αναπτυχθούν σε ολόκληρο τον κόσμο ενώ παράλληλα έχουν την ίδια δυνατότητα και οι ξένες τράπεζες.

Οι τράπεζες στην Ελλάδα, παρόλο που η καινούργια τεχνολογία δεν αποτελεί σύμμαχο τους, προσπαθούν να συμμορφωθούν σύμφωνα με τις παγκόσμιες τάσεις της αγοράς. Η νέα τεχνολογία θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για την δημιουργία και την σταδιακή αύξηση ενός συνόλου προϊόντων και υπηρεσιών. Παρόλα αυτά οι Ελληνικές τράπεζες της εποχής εκείνης βρίσκονται πολύ πίσω σε σχέση με τις Ευρωπαϊκές όσο αφορά την τεχνολογία.

Εκείνη την περίοδο αρχίζουν οι Ελληνικές τράπεζες να αναπτύσσονται δειλά- δειλά στα Βαλκάνια, ενώ την ίδια στιγμή επίσης με υποτονικό ρυθμό παρατηρείται η παρουσία αλλοδαπών τραπεζών στην Ελλάδα, οι οποίες ωστόσο δεν έκαναν κάτι διαφορετικό σε σχέση με τις Ελληνικές τράπεζες.

Η απελευθέρωση της αγοράς αλλά και των τραπεζών είχε σαν αποτέλεσμα την ιδιωτικοποίηση ενός μεγάλου μέρους των δημοσίων εθνικών τραπεζικών ιδρυμάτων οπότε και περιορίστηκε πολύ η κρατική παρεμβολή στις τραπεζικές δραστηριότητες. Παρόλα αυτά δεν άλλαξε ο ολιγοπωλιακός χαρακτήρας του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Οι ιδιωτικοποιήσεις ελευθέρωσαν τις τράπεζες από διάφορες κρατικές δεσμεύσεις και παρεμβολές ενώ ταυτόχρονα τους παρείχαν το δικαίωμα να μετατρέπουν τους ισολογισμούς τους ανάλογα με τις επιχειρηματικές του ενέργειες (βάση ενός ειδικού ελεγκτικού πεδίου). Μετά τις ιδιωτικοποιήσεις οι τράπεζες ήρθαν σε επαφή με ένα σύνολο νέων οικονομικών ενεργειών που σύμφωνα με το παλιό καθεστώς ή δεν επιτρεπόταν ή ήταν πολύ δύσκολο να εισαχθούν. Έτσι εξειδικεύονται ακόμα περισσότερο οι τραπεζικές δραστηριότητες και δημιουργούνται τραπεζικοί όμιλοι. Οι μεγάλοι αυτοί τραπεζικοί όμιλοι είναι απόρροια της διεθνοποίησης της τραπεζικής αγοράς.

Οι διαρκείς πωλήσεις δημοσίων τραπεζών εξασθένησαν τους δημόσιους χρηματοπιστωτικούς ομίλους ενώ έγιναν η αιτία για την δημιουργία μεγάλων χρηματοπιστωτικών τραπεζών ιδιωτικών συμφερόντων. Πράγμα που συμβάλλει στον ολιγοπωλιακό χαρακτήρα του τραπεζικού συστήματος. Στο σύστημα κυριαρχούν λίγες και μεγάλες δυνάμεις και παρόλο που αυτό ήταν κάτι αναμενόμενο λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού στην πορεία διαπιστώνεται ότι ελλοχεύει κινδύνους γιατί ο ανταγωνισμός

τείνει να γίνει καταστροφικός. Τρεις είναι οι παράγοντες οι οποίοι πιέζουν ασφυκτικά τις Ελληνικές τράπεζες εκείνη την εποχή:

- Ο οξύς ανταγωνισμός που υπάρχει μεταξύ τους
- Η δυνατότητα που έχουν πια οι αδύναμες οικονομικές δυνάμεις να χρησιμοποιούν πλεονασματικές μονάδες όπως ομολογιακά δάνεια για να καλύπτουν τις ανάγκες τους
- Το φαινόμενο της αποδιαμεσολάβησης: πρόκειται για μια από τις πιο σοβαρές εξελίξεις τα τελευταία 20 χρόνια το Ελληνικό τραπεζικό τοπίο, η οποία προσέδωσε έναν νέο χαρακτήρα στο τραπεζικό σύστημα. Πρόκειται για την άμεση σχέση ανάμεσα σε δανειστή και δανειζόμενο παρακάμπτοντας τον καίριο ρόλο του τραπεζικού συστήματος.

Εξ' αιτίας της μείωσης χρημάτων που προερχόταν από τραπεζικές εργασίες, οι τράπεζες προσπαθούν να αναπτύξουν άλλες δραστηριότητες π.χ. επενδυτική τραπεζική, με σκοπό να αναπληρώσουν ή ακόμα και να αυξήσουν τα έσοδα τους. Μεγάλο πρόβλημα αποτελούσε για την κάθε τράπεζα την συγκεκριμένη περίοδο η εξασφάλιση ενός μεγάλου μεριδίου αγοράς. Μέρος της στρατηγικής των τραπεζών είναι οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές που σκοπό έχουν την εκ νέου συγκρότηση τους και την πιο δυναμική παρουσία τους σε όλο το διεθνές σύστημα. Παρόλα αυτά, εξετάζοντας συγχωνεύσεις και εξαγορές που γίνανε κατά καιρούς όχι μόνο σε τοπικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο, δύσκολα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι είναι πραγματικά ένας σωστός τρόπος για να αποκτήσει κάποια τράπεζα μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από αυτό που προείχαν τα ιδρύματα τα οποία συγχωνεύθηκαν. (Κώστας Μελάς, η ιστορία του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος-ο υπηρέτης, 2012)

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε ότι ο ελεύθερος ανταγωνισμός δεν αποτελεί από μόνος του σκοπό των τραπεζών αλλά όργανο το οποίο χρησιμεύει για την επίτευξη των στόχων της χρηματοπιστωτικής πολιτικής. Οι κυριότεροι στόχοι της χρηματοπιστωτικής πολιτικής είναι:

- Η διασφάλιση της φερεγγυότητας και της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, πράγμα που μπορεί να επιτευχθεί με την διασφάλιση της οικονομικής ακμαιότητας των τραπεζών και της εμπιστοσύνης την οποία εμπνέουν.
- Η προστασία όλων αυτών που κάνουν χρήση των τραπεζικών εργασιών από διάφορους τραπεζικούς κινδύνους οι οποίοι προκύπτουν από ενδεχόμενες χρεοκοπίες ή εσφαλμένες ενέργειες από μέρους των προμηθευτών των τραπεζικών υπηρεσιών κ.α.
- Η ορθή, εύρυθμη και αποτελεσματική δραστηριοποίηση του τραπεζικού συστήματος μέσα στα όρια των ελεύθερων αγορών.

Ένα τραπεζικό σύστημα το οποίο κινείται στα όρια του ελεύθερου ανταγωνισμού για να είναι αποτελεσματικό πρέπει: (Κώστας Μελάς, η ιστορία του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος- ο υπηρέτης 2012)

- Να διανέμει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα διαθέσιμα χρήματα.
- Να παρέχει επαρκή και εξαιρετικής ποιότητας προϊόντα.
- Να παρακολουθεί το κόστος λειτουργίας του ώστε να βρίσκεται σε αντιστοιχία με την παραγωγική του ικανότητα αλλά και τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων.
- Να παρουσιάζει τάσεις εξέλιξης και να είναι ικανό να προσαρμόζεται στο διαρκώς και μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον.

Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε ότι για να λειτουργήσουν σωστά και αποτελεσματικά οι αγορές χρήματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση να υπάρχει ένα αμετάβλητο και φερέγγυο περιβάλλον το οποίο θα στηρίζει την δημόσια εμπιστοσύνη.

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο, θα μπορούσαμε συμπερασματικά να πούμε ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών δεν είναι ικανός από μόνος του να υπηρετήσει την υψηλή αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Είναι ένα απαιτούμενο συστατικό αλλά όχι αρκετό από μόνο του.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά την ένταξη της Ελλάδος στην νομισματική ένωση

Μετά την ένταξη της Ελλάδος στην νομισματική ένωση και την επίσημη υιοθέτηση του ευρώ οι Ελληνικές τράπεζες στηριζόμενες από το γεγονός ότι τα επιτόκια κυμαίνονται σε αρκετά χαμηλά επίπεδα αλλά και στο ότι στην Ελλάδα εκείνη την εποχή υπήρχε έντονος ρυθμός ανάπτυξης, έστρεψαν την προσοχή τους στην λιανική τραπεζική. Παρατηρείται λοιπόν ότι από το 1999 και μέχρι το τέλος του 2007 τα δάνεια τα οποία απευθύνονταν σε νοικοκυριά είχαν μια διαρκή αύξηση κατά 30% κάθε χρόνο ενώ τα δάνεια που απευθύνονταν σε επιχειρήσεις και οι καταθέσεις των ιδιωτών αυξανόταν με ρυθμό 14-15% (Τράπεζα της Ελλάδος). Παρόλα αυτά, παρά την αλματώδη πιστωτική έκταση, τα νοικοκυριά τα οποία είχαν δανειστεί χρήματα μπορούσαν ακόμα να ελέγξουν την κατάσταση μέχρι και την αρχή της οικονομικής κρίσης στην χώρα. Σύμφωνα με δειγματοληπτική έρευνα που είχε διενεργηθεί από την τράπεζα της Ελλάδος ένα στα δύο νοικοκυριά είχε πάρει κάποιο δάνειο ενώ το 80% αυτών των νοικοκυριών πλήρωνε μηνιαία οφειλόμενη δόση κάτω του 32% του μηνιαίου εισοδήματός της.

Από το 2000 έως και την εκδήλωση της χρηματοοικονομικής κρίσης τα κέρδη των Ελληνικών τραπεζών μεταβάλλονταν προς το καλύτερο παρά τις περαστικές μεταβολές. Παρατηρείται λοιπόν εκείνη την εποχή ότι οι δείκτες της αποδοτικότητας των Ελληνικών ιδρυμάτων βρίσκονται σε σχέση αναλογίας με αυτά των Ευρωπαϊκών τραπεζών. Ενώ είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε ότι τα λειτουργικά τους έσοδα και έξοδα εμφανίζονται σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με αυτά των Ευρωπαϊκών τραπεζών.

Σημαντικό παράγοντα της στρατηγικής των τραπεζών έπαιξε και η έντονη προσοχή που δόθηκε στην βελτίωση της ποιότητας του συνόλου των υπηρεσιών που αφορούσαν δάνεια. Συνέπεια αυτού ήταν ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των Ελληνικών τραπεζών, σε σχέση πάντα με το σύνολο των δανείων τους έτειναν να έρχονται σε αντιστοιχία με αυτά των Ευρωπαϊκών τραπεζών μεσαίας κλίμακας.

Οι σημαντικές συνιστώσες που οδήγησαν σε αυτή την εξέλιξη ήταν:

- Η έντονη προσπάθεια των τραπεζών για εκ νέου ενεργοποίηση των δανείων που δεν εξυπηρετήθηκαν (μέσω διάφορων κανονισμών, εξω- δικαστικών ρυθμίσεων κ.α.)
- Οι αυξημένες διαγραφές δανείων
- Και τέλος η χρήση νέων ενεργειών και τρόπων εκτίμησης και διαχείρισης τραπεζικού κινδύνου.

Όλες οι παραπάνω συνιστώσες σε συνδυασμό πάντα με το κατάλληλο οικονομικό κλίμα της εποχής αλλά και την αλματώδη εξέλιξη συνετέλεσαν στην μείωση του ποσοστού των δανείων τα οποία δεν εξυπηρετούνταν από 7% το 2003 σε 4,5% το 2004(ΤτΕ έκθεση του διοικητή για τα έτη 2003,2004 Αθήνα) Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι Ελληνικές τράπεζες ερεύνησαν την περίπτωση πώλησης του τομέα του χαρτοφυλακίου των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ειδικές εταιρείες είσπραξης οφειλών αλλά τελικά κάτι τέτοιο δεν έγινε λόγω του χαμηλού προσφερόμενου τμήματος. (<http://new-deal.gr/wp-content/uploads/2009/11/trapeziko-systima.pdf>)

Σε εκείνη την φάση, κρίθηκε αναγκαιότητα της ενδυνάμωσης της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζικών ιδρυμάτων αλλά και της απόκτησης αρκετών ιδίων κεφαλαίων . Αυτό ήταν κάτι βέβαιο ότι θα συμβεί εξ' αιτίας

- Της μεγάλης πιστωτικής διεύρυνσης όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό
- Της επέκτασης των λοιπών χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων των τραπεζών
- Της μεταβολής προς το καλύτερο του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων
- Των μεγάλων επενδύσεων που κάνανε εκείνο τον καιρό οι τράπεζες σε σχέση με τα δίκτυα, τις υποδομές και το ανθρώπινο δυναμικό

Η αναγκαιότητα αυτή έγινε ακόμα πιο επιτακτική με την εφαρμογή των διεθνών λογιστικών προτύπων το 2005 και το 2007 με την υιοθέτηση του άτεγκτου προγράμματος της Βασιλείας ΙΙ που αναφέρεται στον πιο αποτελεσματικό χειρισμό των βασικότερων τραπεζικών κινδύνων (κίνδυνος αγοράς, λειτουργικός και πιστωτικό κίνδυνος).

Τα Ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα επέβαλαν σημαντικές αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, εφάρμοσαν αυστηρότερες προϋποθέσεις για την λήψη δανείου ζητώντας επιτακτικά ικανοποιητικές διασφαλίσεις και εξέδωσαν υβριδικούς τίτλους. Ταυτόχρονα προσπάθησαν να βελτιώσουν το τμήμα του χαρτοφυλακίου δανείων τους που παρουσίαζε προβλήματα.

Στο τέλος του 2007 ο δείκτης επάρκειας κεφαλαίων στα Ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα έφτασε το 11,2 % κατά μέσο όρο ενώ στις μεγάλες Ευρωπαϊκές τράπεζες έφτασε εκείνη την περίοδο στο 11% (σύμφωνα με στοιχεία στις τράπεζες της Ελλάδος). Παρατηρούμε λοιπόν πως εκείνη την περίοδο οι τράπεζες στην Ελλάδα πέτυχαν να έχουν αρκετά υψηλούς δείκτες επάρκειας κεφαλαίων σε σχέση με αυτούς των μεγάλων τραπεζών της Ευρώπης.

Μετά την υιοθέτηση του ευρώ οι Ελληνικές τράπεζες άρχισαν να εφαρμόζουν διαφοροποιημένες στρατηγικές ανάπτυξης, επωφελούμενες από την αλματώδη τεχνολογική ανάπτυξη, από τα καινούργια χρηματοοικονομικά εργαλεία και από τις πολλά υποσχόμενες οικονομικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν λόγω της κοινής πλέον κατεύθυνσης της Ελληνικής οικονομίας και των Ευρωπαϊκών οικονομιών. Για όλους τους παραπάνω λόγους το τραπεζικό σύστημα έστρεψε την προσοχή του :

- Στην ανάπτυξη των τεχνολογιών και πληροφοριακών συστημάτων που χρησιμοποιούσαν καθώς και στην υιοθέτηση νέων μηχανισμών αξιολόγησης και διαχείρισης κινδύνων.
- Στην συγκέντρωση και οργάνωση μεγάλων χρηματοοικονομικών ομίλων
- Στην εξέλιξη μηχανισμών διαχείρισης του προσωπικού και την συσχέτιση απόδοσης με το πρόγραμμα αμοιβών των υπαλλήλων.

Με σκοπό λοιπόν την επίτευξη των παραπάνω στόχων οι τράπεζες επιχειρούν κάποιες πολιτικές που στοχεύουν

- Στον περιορισμό του λειτουργικού κόστους
- Στην εκ νέου συγκρότηση των ομίλων τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό με σκοπό την αποτελεσματικότερη δραστηριοποίηση τους
- Στην ανάπτυξη των σταυροειδών πωλήσεων
- Στην έκδηλη παρουσία τους σε συμπράξεις του δημοσίου αλλά και του ιδιωτικού τομέα
- Στην διαρκή ανάπτυξη των πληροφοριακών συστημάτων και της τεχνολογίας που χρησιμοποιούν
- Τέλος στην συνεχή ανάπτυξη των μηχανισμών διαχείρισης προσωπικού.

Η συγκεκριμένη περίοδος χαρακτηρίζεται από τη ανάπτυξη της δραστηριοποίησης των τραπεζών εκτός των συνόρων της Ελλάδος, κυρίως στις χώρες ανατολικής και νοτιοανατολικής Ευρώπης. Σε όλη αυτή την ανάπτυξη της αγοράς βοήθησε η ανάγκη για ανάπτυξη των τραπεζών και η απόκτηση καινούργιων προελεύσεων χρημάτων. Οι χώρες στις οποίες αρχικά αναπτύχθηκε το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι κυρίως η Κύπρος και οι χώρες των Βαλκανίων. Αργότερα, αναπτύχθηκε και στην Αίγυπτο, την Τουρκία, την Πολωνία, την Ουκρανία και την Ρωσία. Οι Ελληνικές τράπεζες επεκτάθηκαν στις παραπάνω αγορές με αρχικό στόχο την παροχή τραπεζικών εργασιών στους ήδη πελάτες τους. Κατόπιν, βάση μακράς διάρκειας στόχου να αναπτύξουν το μερίδιο αγοράς στις τοπικές κοινωνίες εξαγόρασαν τοπικές τράπεζες ή δημιούργησαν δικά τους μεγάλα δίκτυα καταστημάτων. Αντικειμενικά η ανάπτυξη των τραπεζών στις χώρες αυτές, όπου το τεχνολογικό και οικονομικό επίπεδό τους ήταν ίδιο ή ακόμα και χαμηλότερο με αυτό της Ελλάδας ήταν μια δεύτερη επιλογή που σκοπό είχε την ανάπτυξη του μεγέθους τους. Η πρώτη τους επιλογή ήταν οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές. Εξαιρετικής σημασίας είναι το γεγονός ότι το 2007 τα έσοδα της των καταστημάτων που βρισκόταν εκτός Ελλάδος είχαν ξεπεράσει το 18% του συνόλου των εσόδων

Κεφάλαιο τρίτο

Η παγκόσμια κρίση του 2007

Η παγκόσμια οικονομική κρίση στην Αμερική

Η παγκόσμια οικονομική κρίση, την οποία βιώνουμε μέχρι και σήμερα είναι ίσως η μεγαλύτερη και σημαντικότερη κρίση μετά από αυτή του 1929. Ύστερα από την αναστάτωση η οποία προέκυψε στις Αμερικάνικες αγορές χρήματος και κεφαλαίου το 2007 μετά από την καθίζηση της αγοράς των δανείων, δάνεια τα οποία είχαν εξασφαλιστεί με υποθήκες και ήταν χαμηλής πιστοληπτικής βαθμίδας, η κρίση έφτασε στο απόγειο της έναν χρόνο αργότερα όταν κατάρρευσε η τράπεζα επενδύσεων Lehman Brothers. Αυτή η κρίση πέρασε με γοργό βήμα στην παγκόσμια πραγματική οικονομία προκαλώντας στο διεθνές κοινωνικό σύνολο καταστάσεις ολοένα και πιο έντονης οικονομικής ύφεσης.

<<Η χρηματοοικονομική κρίση είναι μία διατάραξη των χρηματοοικονομικών αγορών η οποία προκαλεί επιδείνωση των προβλημάτων της αντίστροφης επιλογής και του ηθικού κινδύνου με αποτέλεσμα την ανικανότητα των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων να διοχετεύσουν κεφάλαια με αποτελεσματικό τρόπο στις περισσότερο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες>> (Mishkin 1992)

Οι βαθύτερες αιτίες που ευθύνονται για την οικονομική κρίση είναι η πολιτική της απορρύθμισης του τραπεζικού συστήματος και η αλματώδης πιστωτική επέκταση από το

2000 και μετά. Οι τράπεζες προχωρούσαν στην χορήγηση δανείων σε αφερέγγυους δανειολήπτες ώστε έφτασαν σε ένα σημείο όπου ούτε οι ίδιες αλλά ούτε και μεγάλοι οικισμοί πιστοληπτικής ικανότητας του εξωτερικού είχαν την δυνατότητα να προσδιορίσουν σωστά τον κίνδυνο. Κατόπιν τα τραπεζικά ιδρύματα χρησιμοποίησαν προϊόντα ώστε να κυλήσει το κίνδυνος από τις ίδιες τις τράπεζες στους επενδυτές.

Έτσι λοιπόν αυτός ο χωρίς όριο δανεισμός ευθύνεται για την δημιουργία πολυάριθμων δανείων υψηλού ρίσκου στην Αμερική. Η έλλειψη ρευστότητας αλλά και εμπιστοσύνης των επενδυτών προς τις τράπεζες ήταν απόρροια της κρίσης που ξεκίνησε στο χαρτοφυλάκιο των στεγαστικών δανείων. Η κρίση διευρύνθηκε στην παγκόσμια αγορά καθώς τον Σεπτέμβριο του 2008 τα χρηματιστήρια παρουσίασαν μεγάλη πτώση και πέρασαν σε μια εποχή έντονων αυξομειώσεων λόγω του ότι αρκετές τράπεζες και επενδυτικές εταιρείες χρεοκόπησαν μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Στην συνέχεια στεγαστικά δάνεια με διαφορετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα αφομοιώθηκαν σε έναν τίτλο με πολύπλοκο τρόπο με σκοπό να είναι ενέχυρα για βαρύγδουπους τίτλους όπως <<οι ενεχυροποιημένες υποχρεώσεις του χρέους>>οι οποίοι πουλήθηκαν σε άλλες τράπεζες με επιτυχή τρόπο καθώς προσέδιδαν υψηλή απόδοση (λόγω του ότι οι δανειολήπτες πλήρωναν πολύ υψηλά επιτόκια) και γιατί φαινόταν να είναι μια σίγουρη επένδυση καθώς είχαν ως εγγύηση ακίνητη περιουσία. Οι τράπεζες με σκοπό την προφύλαξη των ιδίων κεφαλαίων τους δημιούργησαν τα <<δομημένα επενδυτικά σχήματα>> τα οποία λειτουργούσαν σαν ξένες επιχορηγήσεις. Χρηματοδότησαν εκ νέου το κόστος των παραπάνω επενδύσεων με μικρής διάρκειας τίτλους και πολύ μικρότερο επιτόκιο σε σχέση με τους τίτλους οι οποίοι ήταν αποθηκευμένοι έναντι δανείων.

Το 2006 αυξήθηκαν τα επιτόκια στην Αμερική και η τιμή των ακινήτων άρχισε σιγά σιγά να μειώνεται όμως τα επιτόκια δανείων αυξήθηκαν μια και τα περισσότερα δάνεια είχαν κυμαινόμενα επιτόκια. Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε πως οι κατασχέσεις οι οποίες αφορούσαν μη εξυπηρετούμενα προνομιούχα δάνεια αυξανόταν με γοργό ρυθμό(λόγω των πολύ υψηλών επιτοκίων) και ταυτόχρονα αυξανόταν και ο αριθμός των πλειστηριασμών.. Αυτό το γεγονός, επηρέαζε αρνητικά τις πραγματικές τιμές των ακινήτων. Οι δανειολήπτες στεγαστικών δανείων δυσκολευόταν όλο και περισσότερο να πληρώσουν τις δόσεις τους οπότε μειώθηκαν και τα έσοδα από τα τοκοχρεολύσια ενώ η αγορά ακινήτων είχε πτωτική κατεύθυνση. Αποτέλεσμα όλων των ήταν να πέσει η τιμή των τίτλων οπότε και οι τράπεζες οι οποίες είχαν αγοράσει τέτοιους τίτλους αναγκάστηκαν να προβούν σε <<διορθώσεις της αξίας των ισοζυγίων τους>>

Τα βαθύτερα αίτια της κρίσης

Όπως υποστηρίζεται (βιβλιογραφία) η επιδείνωση του ηθικού κινδύνου στις χρηματοπιστωτικές αγορές και της αντίστροφης επιλογής μπορεί να πραγματοποιηθεί με την συμβολή πέντε παραγόντων οι οποίοι οδηγούν στην ανισορροπία της οικονομίας καθώς οι αγορές παύουν να είναι αποτελεσματικές όσο αφορά την μεταφορά κεφαλαίου προς καλύτερες επενδυτικές επιλογές .

- Η αύξηση των επιτοκίων η οποία επιφέρει μείωση των δανειακών κεφαλαίων

- Η μείωση των τιμών των μετοχών, η οποία επιφέρει μείωση της καθαρής αξίας των επιχειρήσεων και σαν αποτέλεσμα έχει την έλλειψη προθυμίας των δανειστών για τη παροχή κεφαλαίων
- Οι τραπεζικοί πανικοί, δηλαδή όταν οι καταθέτες λόγω πανικού αποσύρουν τα κεφάλαια τους οπότε μειώνονται και τα διαθέσιμα δανειακά κεφάλαια
- Η αύξηση της αβεβαιότητας η οποία εξασθενεί την ικανότητα των δανειστών να εντοπίσουν ορθές επενδυτικές ευκαιρίες.
- Η μη αναμενόμενη τάση του επιπέδου των τιμών η οποία όπως και η μείωση των τιμών των μετοχών, μειώνει την καθαρή αξία των επιχειρήσεων οπότε και σε αυτή την περίπτωση οι δανειστές είναι απρόθυμοι να παρέχουν κεφάλαια.

Όλοι οι παραπάνω παράγοντες οδηγούν στην μείωση της επενδυτικής και κατά συνέπεια και της οικονομικής δραστηριότητας.

Η οικονομική κρίση του 2008 ήταν συνέπεια των προβλημάτων που υπήρχαν στην αγορά και είχαν σχέση με τα στεγαστικά δάνεια χαμηλής εξασφάλισης και της υπερβολικής κατανάλωσης δομημένων επενδυτικών προϊόντων τα οποία είχαν άμεση σχέση με την ικανότητα αποπληρωμής των στεγαστικών δανείων.

Υπήρξε μια σειρά αντιδράσεων οι οποίες παρέσυραν το Αμερικάνικο και το Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα και προήλθαν από:

- Από τη απόπειρα απώθησης του πιστωτικού κινδύνου από τις τράπεζες.
- Την μετάπλαση κεφαλαίου σε εμπορεύσιμους τίτλους.
- Την αλλαγή θέσης των πολύπλοκων επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις επενδυτικών οντοτήτων.

Η ανάπτυξη της αγοράς των τιτλοποιήσεων είχε σαν συνέπεια οι τράπεζες να δανείζουν χωρίς φόβο σε μη έμπιστους δανειολήπτες γιατί γνώριζαν εκ των προτέρων ότι αυτά τα δάνεια θα μπορέσουν να μετακυλήσουν από τον ισολογισμό τους στον ισολογισμό άλλων διαμεσολαβητικών τραπεζών ενώ έκαναν χρήση της ρευστότητας από τη πώληση για την παραγωγή νέων δανείων για την αύξηση κερδών. Τέλος, οι περισσότεροι επενδυτές δεν είχαν γνώση για τα προϊόντα τα οποία αγόραζαν και πολύ περισσότερο δεν αντιλαμβάνονταν το ρίσκο το οποίο αναλάμβαναν.

Οι κρίσεις ξεκινούν όταν το μακρο- περιβάλλον χαρακτηρίζεται από αδυναμίες και αστάθεια (Demirgal- Detagiache 1998). Οι κυριότερες αιτίες τις κρίσης αυτής είναι:

- Η υπερκατανάλωση δανείων από ιδιώτες.
- Η απερίσκεπτη τιτλοποίηση στεγαστικών δανείων όπου όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, μέσω ενός ειδικού μηχανισμού τα στεγαστικά δάνεια μεταβιβάζονται από τους ισολογισμούς των εμπορικών τραπεζών στους ισολογισμούς διαμεσολαβητικών τραπεζών.
- Τα περίφημα <<bonus>> εξ' αιτίας των οποίων τα <<golden boys>> των τραπεζών διοίκησαν με μεγάλο ρίσκο δείχνοντας αδιαφορία και έλλειψη υπευθυνότητας για τα αποτελέσματα των πράξεων τους στο βάθος του χρόνου αλλά και για το μέλλον του τραπεζικού οργανισμού στο οποίο εργαζόταν.
- Η ελαττωματική κατάταξη του πιστοληπτικού κινδύνου ανώνυμων τίτλων μειωμένης ασφάλειας.
- Το πλημμελές ρυθμιστικό πλαίσιο το οποίο επέτρεψε στις αγορές να λειτουργούν χωρίς όρια.

Για όλη αυτή την κακή έκβαση των πραγμάτων ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό οι επενδυτικές τράπεζες των οποίων δημιούργημα ήταν όλη αυτή η αγορά και οι περίπλοκοι ομολογιακοί τίτλοι. Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε ότι οι τράπεζες, όσον αφορά της τιτλοποιήσεις, τις περισσότερες φορές κρατούσαν το μερίδιο εκείνο με το υψηλότερο ρίσκο και την μεγαλύτερη απόδοση, οπότε όταν ξέσπασε η κρίση στην αρχή στα δάνεια μειωμένης ασφάλειας και μετά παρέσυρε και τα δομημένα ομόλογα, τα πρώτα θύματα της ήταν οι τράπεζες, σε αντίθεση με τις τράπεζες της Ασίας οι οποίες ακολουθούσαν μια πιο συντηρητική πολιτική οπότε είχαν μικρότερες συνέπειες.

Η κυριότερη συνέπεια όλων αυτών ήταν η κρίση ρευστότητας η οποία ήταν αποτέλεσμα της έλλειψης εμπιστοσύνης των ενδιαφερόμενων μερών στις τραπεζικές αγορές. Στις χώρες της Ευρωζώνης το τραπεζικό σύστημα βρίσκεται απέναντι σε μεγάλες δυσκολίες οι οποίες αφορούν την βάση κεφαλαίων των τραπεζών ενώ επίσης μεγάλη δυσκολία παρουσιάζει το γεγονός ότι όταν μια χώρα έχει πρόβλημα με τις τράπεζες της μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα μπορεί να συμπαρασύρει όλο το τραπεζικό σύστημα της Ευρωζώνης.

Τα ειδικά γνωρίσματα της κρίσης

Η οικονομική κρίση την οποία βιώνουμε ακόμα και σήμερα είναι αξιοπρόσεκτη εξ' αιτίας του ρόλου των τραπεζών. Το 1963 πρώτοι οι Friedman και Schwartz συσχέτισαν τον τραπεζικό πανικό με τις χρηματοοικονομικές κρίσεις. Σε περιόδους χρηματοοικονομικών κρίσεων τις περισσότερες φορές αυτοί οι οποίοι βγαίνουν χαμένοι είναι οι μικρομέτοχοι οι οποίοι επενδύουν τις οικονομίες τους σε μετοχές και φτάνουν στο σημείο να έχουν υποβαθμισμένα χαρτιά στα χέρια τους. Μερικές φορές μάλιστα μπορεί αυτοί οι μικρομέτοχοι να βρεθούν ακόμα και χρεωμένοι γιατί δανείστηκαν για να επενδύσουν.

Η κρίση του 2007 είναι μια διαφορετική περίπτωση γιατί αυτοί οι οποίοι βγήκαν χαμένοι δεν ήταν οι μικροεπενδυτές αλλά μεγάλοι τραπεζικοί οργανισμοί. Επίσης πολύ δανειολήπτες στεγαστικών δανείων δεν μπορούσαν να πληρώσουν τις δόσεις των δανείων του με αποτέλεσμα την κατάσχεση των σπιτιών τους.

Οι τράπεζες μεταξύ τους πολύ συχνά ανταλλάσσουν δάνεια με μικρή διάρκεια με σκοπό να την ορθή και ομαλή λειτουργία τους. Αυτό συνήθως γίνεται χωρίς να τηρείται η απαραίτητη τυπική διαδικασία. Αν όμως η κάθε τράπεζα η οποία δανείζει σε κάποια άλλη λάβει υπόψη της ότι η δανειζόμενη τράπεζα μπορεί να χρεοκοπήσει εν μια νυκτί αμέσως θέτει τον παραπάνω δανεισμός σε μεγάλο ρίσκο.

Οι Κεντρικές Τράπεζες οι οποίες ανταποκρίθηκαν αμέσως με δάνεια ήταν και ο λόγος εξ' αιτίας του οποίου δεν αντιμετώπισε η Αμερικανική οικονομία χειρότερα προβλήματα.

Τα ολέθρια αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης

Η κρίση που σημειώθηκε στην Αμερικάνικη οικονομία συμπαρέσυρε τις οικονομίες του υπόλοιπου κόσμου. Λόγω της οικονομικής ύφεσης οι τράπεζες πλέον δεν δανείζουν με την ίδια ευκολία με αποτέλεσμα οι ιδιώτες αγοραστές να καταναλώνουν με μικρότερη ταχύτητα.

Ενώ οι κεντρικές τράπεζες επιχείρησαν να αυξήσουν την ρευστότητα και να μειώσουν τα επιτόκια, οι αλληπάλληλες κακές συνέπειες οι οποίες σημειώθηκαν στις παγκόσμιες οικονομίες είχαν σαν αποτέλεσμα πολλές δυτικές χώρες να βυθιστούν στην ύφεση, να πάψουν οι επενδύσεις και να χαθούν χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ενώ ανάγκασαν πολλούς πολίτες να ζουν μέσα στην ανασφάλεια ότι θα χάσουν το σπίτι την δουλειά τους ή και τις καταθέσεις τους στις τράπεζες.

Οι πιο παραγωγικοί τομείς της Ελληνικής οικονομίας είναι η ναυτιλία, ο τουρισμός και οι τράπεζες. Επειδή αυτοί οι τομείς σχετίζονται με χώρες οι οποίες είχαν εκτεθεί σε δάνεια υψηλού κινδύνου, επηρεάστηκαν και αυτοί αρνητικά.

Η Ελλάδα δεν σχετίζεται με τις κρισιμότερες αιτίες της κρίση που αναφέρθηκαν παραπάνω οι οποίες επηρέασαν τις οικονομίες της Αμερικής και τις Ευρώπης αλλά την συμπαρέσυρε η ευρύτερη οικονομική κρίση που επεκτάθηκε σε όλο τον κόσμο, σε συνδυασμό με τις άσχημες δημοσιονομικές συνθήκες που επικρατούσαν καθώς και με το τεράστιο δημόσιο χρέος το οποίο είχε μια ανοδική πορεία.

Οι εκάστοτε Ελληνικές κυβερνήσεις δανείζονταν μεγάλα ποσά κυρίως για να καλύψουν ανάγκες στον δημόσιο τομέα, για την αποδοχή έργων τα οποία θα γινόταν στην χώρα για να φιλοξενήσει του Ολυμπιακούς αγώνες του 2004.

Λόγω λοιπόν των συνεχόμενων ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αλλά και στα ελλείμματα των εθνικών ετήσιων προϋπολογισμών αλλά και λόγω του υψηλού δανεισμού εξαντλήθηκε η εμπιστοσύνη των αγορών απέναντι στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να αυξηθεί το επιτόκιο δανεισμού αφού οι αγορές προτιμούσαν να δανείσουν χώρες οι οποίες είχαν μια σταθερή οικονομία.

Κεφάλαιο τέταρτο

Η κρίση στην Ελλάδα το 2009

Οι Ελληνικές τράπεζες και η κρίση

Οι Ελληνικές τράπεζες δεν είχαν εκτεθεί σε τοξικά προϊόντα, οπότε οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης ήταν σαφώς μικρότερες σε σχέση με αυτές των τραπεζών άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Καθώς η εξέλιξη του Ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος τα τελευταία χρόνια θεμελιώθηκε με την διεύρυνση της δραστηριοποίησης στα στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια αλλά και στην ανάπτυξη του σε ξένες αγορές, δεν είχε υπήρχε λόγος να τοποθετηθούν χρήματα σε προϊόντα υψηλού κινδύνου. Επίσης στις Ελληνικές τράπεζες υπήρχε το αναγκαίο κεφάλαιο ώστε να προφυλαχθούν οι καταθέτες από του κινδύνους οι οποίοι προέκυψαν.

Τα μέτρα που πήρε η Ελληνική κυβέρνηση απέναντι στην χρηματοπιστωτική κρίση ήταν τα ακόλουθα:

- Η ενίσχυση της ρευστότητας.

Η ρευστότητα ενισχύθηκε με είκοσι οκτώ δις. Ευρώ τα οποία δόθηκαν στην Ελλάδα μέσω ενός Ευρωπαϊκού προγράμματος με σκοπό την ενίσχυση της οικονομίας και όχι την διάσωση των τραπεζών όπως συνέβη σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό το πρόγραμμα είχε περιορισμένη χρονική διάρκεια και δόθηκε με την παροχή ομολόγων και εγγυήσεων του δημοσίου.

- Η εγγύηση των καταθέσεων

Η κυβέρνηση προσπάθησε να ενισχύσει τις καταθέσεις με διάφορα μέτρα όπως η αύξηση από είκοσι σε εκατό χιλιάδες ευρώ του ορίου αποζημιώσεως των καταθέσεων.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των τραπεζών κατά την διάρκεια μιας κρίσης

Τα κλασικά γνωρίσματα των τραπεζών τα οποία επηρεάζουν είτε αρνητικά σε περιόδους κρίσης είτε θετικά σε περιόδους αδυναμίας είναι τα ακόλουθα:(Gavin και Hausmann 1998)

- Η μόχλευση.

Όλα τα προβλήματα των τραπεζών προέρχονται από την μόχλευση. Η κάθε τράπεζα επενδύει τις καταθέσεις των πελατών της και όχι ίδια κεφάλαια, έτσι λοιπόν προκύπτουν δύο αποτελέσματα . Πρώτον, όταν το μετοχικό κεφάλαιο κινείται σε χαμηλά επίπεδα κάνει την τράπεζα πιο επιρρεπή σε κινδύνους γιατί κανονικά θα πρέπει να παραμένει σε ασφαλή επίπεδα ώστε να βοηθήσει την τράπεζα να ανταπεξέλθει σε περίπτωση τυχών μεταβολών. Δεύτερον, οι μέτοχοι δεν αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις ζημιές της τράπεζας αλλά έχουν μόνο συμμετοχή στα κέρδη, εξ' αιτίας αυτού, αυξάνονται οι επενδύσεις σε επικίνδυνα περιουσιακά στοιχεία.

Η υπέρμετρη μόχλευση η οποία παρατηρήθηκε στο παγκόσμιο πιστωτικό σύστημα καθώς και η μείωση της βάσης κεφαλαίου αλλά και η μείωση αποθεμάτων ρευστότητας των τραπεζών είχαν σαν αποτέλεσμα την απώλεια της εμπιστοσύνης του κόσμου απέναντι στις τράπεζες που σαν άμεση συνέπεια είχε την κρίση ρευστότητας στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα.

- Ρευστότητα

Η έλλειψη ισότητας η οποία συμβαίνει μεταξύ των δανείων που έχουν χορηγηθεί και την λήξη των καταθέσεων δημιουργεί πρόβλημα ρευστότητας στις τράπεζες. Επειδή οι βραχυχρόνιες καταθέσεις μεταβάλλονται σε μακροχρόνια δάνεια οπότε για να αυξηθεί η ρευστότητα θα πρέπει να εισπραχθούν τα δάνεια.

Η χρηματοοικονομική κρίση ανέδειξε την ελλιπή διαχείριση της μέτρησης κινδύνου της ρευστότητας.

- Διαχείριση των πληροφοριών

Οι τράπεζες έχουν την δυνατότητα και το δικαίωμα να χρησιμοποιούν πληροφορίες που έχουν σχέση με την οικονομική και φορολογική κατάσταση των πελατών τους. Σύμφωνα λοιπόν με αυτές τις πληροφορίες μπορούν να ορίσουν προϊόντα τα οποία θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους αλλά στα οποία θα μπορούν και να συμμετέχουν

- Η προστασία των καταθέσεων

Με σκοπό την αποφυγή μιας μαζικής απόσυρσης χρημάτων οι κυβερνήσεις προσπαθούν να παρέχουν ασφάλεια στους καταθέτες και έτσι αυτού με την σειρά τους έχοντας την σιγουριά ότι τα κεφάλαια τους δεν θα εξανημιστούν επιτρέπουν στις τράπεζες να τα διαχειρίζονται.

Οι ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων

Οι υπουργοί οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέλοντας να ελέγξουν σε ποιο βαθμό μπορούν οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν δύσκολες οικονομικές συνθήκες αλλά και για να τις βοηθήσουν να ανακτήσουν ξανά την εμπιστοσύνη του κόσμου, αποφάσισαν να τις υποβάλλουν στην πραγματοποίηση ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests).

Την άσκηση αυτή πραγματοποίησαν 91 Ευρωπαϊκές τράπεζες από 20 χώρες της Ευρώπης το 2010(Τράπεζα της Ελλάδος- αποτελέσματα ασκήσεων προσομοίωσης) . Με μέσο λοιπόν τις ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων διαπιστώνεται αν οι τράπεζες μπορούν να αντιμετωπίσουν επιπλέον οικονομικά και χρηματοπιστωτικά προβλήματα. Κύριος στόχος είναι πάντα η περαιτέρω σταθεροποίηση του Ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος.

Οι Ελληνικές τράπεζες οι οποίες έλαβαν μέρος στην άσκηση ήταν η Εθνική, η Euro bank, η Alpha bank, η τράπεζα Πειραιώς, η Ate bank και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Όλες οι παραπάνω τράπεζες πέρασαν τα stress tests επιτυχία εκτός από την ate bank η οποία είχε όμως την στήριξη της Τράπεζας της Ελλάδος η οποία με ανακοίνωση της σχολίασε πως οι ακραίες προβλέψεις που υιοθετήθηκαν για την διεξαγωγή της άσκησης δεν είναι καθόλου πιθανό να συμβούν στην Ελλάδα.

Τον Σεπτέμβριο του 2010 το διοικητικό συμβούλιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου κατέστησε υποχρεωτικά τα προγράμματα αξιολόγησης για όλες τις χώρες οι οποίες συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα.

Κεφάλαιο πέμπτο

Το τραπεζικό σύστημα και οι εξελίξεις τα τελευταία χρόνια (2009-2016)

Οι επιπτώσεις της κρίσης στο Ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Η οικονομική κρίση η οποία ξέσπασε το 2009 στην χώρα μας επηρέασε πολύ την πρόοδο στον χρηματοπιστωτικό τομέα, στις αγορές κεφαλαίου αλλά και στον τραπεζικό κλάδο.

Από το 2009 έως το 2012 οι Ελληνικές τράπεζες έπαψαν σιγά σιγά να έχουν πρόσβαση στις αγορές ομολόγων και τιτλοποιήσεων. Ενώ την ίδια περίοδο ο δανεισμός προς το δημόσιο αυξάνεται λόγω του δημοσίου χρέους, πράγμα που στερεί την ιδιωτική οικονομική δραστηριοποίηση από σημαντικούς οικονομικούς πόρους.

Από την άλλη μεριά η μείωση των καταθέσεων αλλά και η σταθερή κατάσταση των δανείων έχουν σαν συνέπεια την επέκταση του χρηματοδοτικού κενού στις Ελληνικές τράπεζες.

Οι Ελληνικές τράπεζες υποχρεώθηκαν να αυξήσουν την χρηματοδότηση τους από την Ευρώ ζώνη. Το γεγονός ότι υποκαταστάθηκαν οι καταθέσεις των πελατών με την αυξημένη χρηματοδότηση της Ευρώ ζώνης έχει αλλάξει την διάρθρωση της Ελληνικής οικονομίας.

Παρά την μεγάλη αυτή χρηματοδότηση από το Ευρώ σύστημα η ανάγκη ρευστότητας παρέμενε επιτακτική, έτσι λοιπόν το 2012 η τράπεζα της Ελλάδος και η τότε κυβέρνηση προσπάθησαν να συμπληρώσουν, με οικονομικούς πόρους οι οποίοι προήλθαν και πάλι από το Ευρώ σύστημα (δεύτερη δανειακή σύμβαση), την ανεπαρκή κεφαλαιακή βάση των συστημικών τραπεζών της χώρας. Το 2012 σταμάτησαν οι έντονες εκροές καταθέσεων, οι μετοχές παρουσίασαν ανοδική πορεία μετά από μεγάλη περίοδο ύφεσης, η προς τα πίσω μετακίνηση της τραπεζικής χρηματοδότησης προς την πραγματική οικονομία συνεχίστηκε μεν αλλά με πιο αργό ρυθμό ενώ επανήλθε η ρευστότητα. Με περισσότερη ακρίβεια όταν το 2013 η ανακεφαλαίωση των τραπεζών έφτασε στο τέλος της το τραπεζικό σύστημα ανασυγκροτήθηκε από την αρχή και επανήλθε στην αρχική καλή του κατάσταση έτσι ώστε οι εκροές καταθέσεων ήταν πολύ λίγες. Αναχαιτίστηκε ο ρυθμός μείωσης δανείων προς τους ιδιώτες ενώ μειώθηκε η στενή σχέση χρηματοδότησης μεταξύ της κεντρικής τράπεζας και των εμπορικών τραπεζών αφού οι τελευταίες κατάφεραν να εισέλθουν ξανά στις διατραπεζικές εκτός συνόρων αγορές.

Τέλος περιορίστηκε η φθίνουσα κατεύθυνση των τραπεζικών επιτοκίων και μεγάλης διάρκειας αποδόσεων.

Η επαναφορά της ρευστότητας αλλά και η δημιουργία ιδίων κεφαλαίων εκ των έσω στα Ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα καθώς και η ενίσχυση της χρηματοδότησης στην πραγματική

οικονομία σκοπό έχουν να συμμετέχουν στην ενίσχυση της ανοδικής πορείας της οικονομικής δραστηριοποίησης.

Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα όχι μόνο δεν συμμετείχε στην δημιουργία της οικονομικής κρίσης και του δημοσίου χρέους όπως στην Αμερική και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες αλλά είναι ο τομέας αυτός που ζημιώθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό από αυτή την ύφεση. Αντιμετώπισε με επιτυχία τις δυσκολίες ως έναν βαθμό χωρίς να προκαλέσει αναστάτωση στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Συντάχθηκε εκ νέου με την βοήθεια της τότε κυβέρνησης και της Τράπεζας της Ελλάδος και συμμετείχε στην προσπάθεια εξόδου από την κρίση αποφεύγοντας την πιστωτική συρρίκνωση. Ένα από τα πολλά αρνητικά αποτελέσματα της κρίσης είναι η αύξηση συναισθημάτων όπως φόβος, ανησυχία και αβεβαιότητα τα οποία οδήγησαν τους καταθέτες να μεταφέρουν τα χρήματα τους από τις Ελληνικές τράπεζες σε άλλες τράπεζες της Ευρώπης. Μάλιστα δεν είναι λίγες οι φορές που αρκετοί καταθέτες προτίμησαν να κρατήσουν τα χρήματα τους στο σπίτι τους και όχι σε κάποια τράπεζα γιατί το θεωρούσαν πιο ασφαλές. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το μεγάλο αυτό ποσοστό των εκροών σε συνδυασμό με την παρεμπόδιση των Ελληνικών τραπεζών στις διεθνείς αγορές χρήματος έγιναν η αιτία να δημιουργηθούν πολλά προβλήματα σχετικά με την ρευστότητα των τραπεζών. Ενώ η εκ νέου αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους και η φθίνουσα πορεία των χαρτοφυλακίων δανείων λόγω της ύφεσης της οικονομίας προκάλεσε βαθμιαία κατάπτωση της βάσης κεφαλαίου των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Η ανταπόκριση των τραπεζών στην μείωση των καταθέσεων ήταν η αύξηση των επιτοκίων στις προθεσμιακές καταθέσεις. Παρόλα αυτά οι εκτεταμένες αναλήψεις μετρητών έπαψαν να συμβαίνουν μόνο όταν αποκαταστάθηκε το αίσθημα ανησυχίας για το οικονομικό μέλλον της Ελλάδος. Έτσι λοιπόν από την αρχή της κρίσης, το 2009 μέχρι και τον Ιούνιο του 2012 τα επιτόκια των προθεσμιακών καταθέσεων σημείωναν πρόοδο ενώ από τότε μέχρι και σήμερα έχουν καθοδική πορεία.

Για να εξακολουθήσουν να υπάρχουν καταθέσεις στις τράπεζες θα πρέπει να διασφαλισθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης σε συνδυασμό με τις καλές οικονομικές επιδόσεις της χώρας, σε αυτή την περίπτωση οι καταθέσεις θα αυξάνονται σταδιακά λόγω της πορείας της οικονομικής δραστηριοποίησης.

Τα τελευταία χρόνια η προσφορά και η ζήτηση πιστώσεων έχει μειωθεί σημαντικά. Η τραπεζική χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά έχει υποχωρήσει. Η καταναλωτική πίστη είναι αυτή που έχει υποχωρήσει περισσότερο. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το Ευρώ σύστημα, η τράπεζα της Ελλάδος και άλλοι φορείς όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αλλά και οι Ευρωπαίοι εταίροι εξασφάλισαν στις Ελληνικές συστημικές τράπεζες οικονομικούς πόρους μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με στόχο να συμπληρωθεί η βάση κεφαλαίου. Η Τράπεζα της Ελλάδος ήταν αυτή η οποία καθόρισε ποιες ήταν οι κεφαλαιακές ανάγκες της κάθε τράπεζας. Εξ' αιτίας της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών ενισχύθηκε η ρευστότητα αλλά και η κεφαλαιακή βάση και αυτό βοήθησε στην αναχαίτιση η της υποχώρησης της πιστωτική επέκτασης. Το κράτος εκτός από τις παραπάνω ενέργειες προσπάθησε να ενισχύσει την κεφαλαιακή βάση με μία σειρά από μέτρα από το 2008 και μετά :

- Ανάληψη προνομιούχων μετοχών του Ελληνικού δημοσίου

- Καλύπτοντας Ελληνικά τραπεζικά ομόλογα με κρατικές εγγυήσεις (με δεδομένο ότι εκείνη την εποχή είχε καταρρεύσει η Lehman Brothers και το αίσθημα του φόβου και της ανησυχίας για τις τραπεζικές αγορές ήταν έντονο).
- Η παροχή αρκετών τραπεζογραμμάτων στην αγορά για την ικανοποίηση της ζήτησης (2009)
- Τέλος η θέσπιση νόμου για την εξυγίανση των όχι δυνατών τραπεζικών ιδρυμάτων (2011)
Στην αρχή της κρίσης τα επιτόκια δανεισμού είχαν αυξηθεί λόγω της αύξησης των επιτοκίων καταθέσεων, έτσι αυξήθηκε ο πιστωτικός κίνδυνος και υπήρχε επιτακτική ανάγκη να μειωθεί η προσφορά δανείων. Από το 2011 και μετά τα επιτόκια κάθε ξεχωριστής κατηγορίας δανείου υποχώρησαν.

Ένα άλλο κριτήριο αναφοράς της προόδου της κρίση παρουσιάζεται σε σχέση με τις μεταβολές απόδοσης μεταξύ των γερμανικών και των Ελληνικών κρατικών ομολόγων μακράς διάρκειας. Όντως από το 2009 και μετά η διαφορά μεταξύ αυτών των δύο ομολόγων σημειώνει μια ανοδική τάση με αποκορύφωμα το 2012 όπου καταγράφηκε η μεγαλύτερη διαφορά αποδόσεων λίγο πριν την εκ νέου διάρθρωση του δημοσίου χρέους. Μετά την δεύτερη δανειακή σύμβαση μέσω της οποίας έγινε εφικτή η παραμονή της Ελλάδος στην ζώνη του Ευρώ άρχισε να μειώνεται και η διαφορά μεταξύ των δύο αποδόσεων.

Την περίοδο από το 2010 έως το 2012 οι τράπεζες ζημιώθηκαν λόγω της δημιουργίας αυξημένων προβλέψεων απέναντι στον πιστωτικό κίνδυνο αλλά και λόγω της εκ νέου διάρθρωσης του χρέους. Σημαντικό ρόλο στην καταγραφή ζημιών έπαιξαν και η αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων και η ανάγκη έκτακτης χρηματοδότησης από την Τράπεζα της Ελλάδος. Τέλος μειώθηκαν τα έσοδα από τόκους λόγω της μείωσης του ποσοστού ενημερωμένων δανείων.

Το τραπεζικό σύστημα και η όξυνση της οικονομικής κρίσης το 2012 και το 2015

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε σε όλο τον κόσμο τα έτη 2007-2008 ανέδειξε την ανάγκη δημιουργίας ρυθμίσεων βελτίωσης που στόχο θα έχουν την καλύτερη παρακολούθηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε όλο τον κόσμο. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής οικονομική πολιτικής πάρθηκαν σοβαρές αποφάσεις οι οποίες στοχεύουν στην ενίσχυση της άμεσης επίβλεψης του χρηματοπιστωτικού τομέα αλλά και να κάνουν ασφαλέστερη την χρηματοοικονομική σταθερότητα στην ζώνη του Ευρώ.

Η χρηματοοικονομική κρίση και η κρίση του δημοσίου χρέους έγιναν αφορμή για την δημιουργία και την δραστηριοποίηση μηχανισμών στήριξης. Με την καλύτερευση της οικονομικής διακυβέρνησης ενισχύεται η σταθερότητα, ενώ προλαμβάνονται και διορθώνονται ανισοροπίες οποίες είναι πιθανό να θέσουν σε κίνδυνο την οικονομική σταθερότητα ενώ αν κριθεί απαραίτητο δραστηριοποιούνται μηχανισμοί διαχείρισης κρίσεων προς αποφυγήν μεγάλων προβλημάτων. Είναι πολύ σημαντικό να τονίσουμε για ακόμα μια φορά ότι η Ελλάδα δεν δέχθηκε αρνητικές επιδράσεις από την κρίση του 2007-2008 και αυτό γιατί οι Ελληνικές τράπεζες δεν είχαν επενδύσει στα τοξικά αυτά ομόλογα τα οποία έφεραν την καταστροφή.

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης έκαναν την εμφάνιση τους στην Ελλάδα το 2009. Ο δημόσιος τομέας της χώρας αντιμετώπισε πολλά προβλήματα οπότε αυξήθηκαν και τα επιτόκια δανεισμού του. Η πιστοληπτική ικανότητα των Ελληνικών τραπεζών μειώθηκε από τους οίκους αξιολόγησης οπότε και η δραστηριοποίηση τους στην διατραπεζική αγορά περιορίστηκε σημαντικά. Αυτό ήταν κάτι αναμενόμενο αφού οι τράπεζες οι οποίες δάνειζαν χρήματα στην Ελλάδα έπαψαν να αποδέχονται σαν ενέχυρο τους Ελληνικούς τίτλους, οπότε αναγκάστηκαν να απευθυνθούν στην Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα. Ταυτόχρονα, οι Ελληνικοί τίτλοι που κατείχαν οι Ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα μεταβλήθηκαν σε τοξικές επενδύσεις. Λόγω της οικονομικής ύφεσης αυξήθηκαν τα προβληματικά δάνεια ενώ το Ελληνικό κράτος θέλοντας με κάθε τρόπο να αυξήσει τα έσοδα του, αύξησε τις αναγκαστικές εισφορές που όφειλαν να καταβάλουν οι επιχειρήσεις. Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί σε αυτό το σημείο ότι παρόλο που η κερδοφορία των Ελληνικών τραπεζών μέχρι και το 2010 διατηρούνταν σε θετικά επίπεδα από τότε και μετά έχει υποστεί σημαντικές μειώσεις.

Το 2012 αλλά και το 2015 ξέσπασε με ακόμα μεγαλύτερη σφοδρότητα η οικονομική κρίση στην χώρας μας. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι όσο μεγάλες ομοιότητες παρουσιάζουν αυτές οι δύο κρίσεις μεταξύ τους άλλες έχουν και άλλες τόσες σημαντικές διαφορές.

Η κρίση του 2012 αποτέλεσε καίρια καμπή για το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα καθώς από τον Δεκέμβριο του 2009 και μέχρι τον Ιούνιο του 2012 στερήθηκε χρήματα των ιδιωτών καταθετών και αυτό συνέβη λόγω των δύο εκλογικών αναμετρήσεων που έλαβαν χώρα εκείνο το διάστημα στην Ελλάδα.

Έντονη ομοιότητα παρουσιάστηκε λίγο αργότερα όταν από τον Δεκέμβριο του 2014 μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2015 σημειώθηκαν σημαντικές απώλειες καταθέσεων στις τράπεζες, ο λόγος και αυτή την φορά ήταν οι εκλογές του Ιανουαρίου 2015 και όλο το κλίμα ανησυχίας που επικρατούσε εκείνον τον καιρό. Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις το τραπεζικό σύστημα ήταν το τρωτό σημείο της Ελληνικής οικονομίας οπότε και αποτέλεσε μέσο πίεσης με στόχο την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος της διαπραγμάτευσης μεταξύ Ελλάδας και θεσμών.

Παρατηρήθηκε σημαντική μείωση της πίστωσης των τραπεζών στους ιδιώτες λόγω της έλλειψης ρευστότητας η οποία προήλθε από την ανάληψη των καταθέσεων. Οι Ελληνικές τράπεζες προσπάθησαν με κάθε τρόπο να συγκρατήσουν τις καταθέσεις ωστόσο όχι πάντα με μεγάλη επιτυχία.

Στην κρίση του 2012 κάποιες μικρές τράπεζες αύξησαν τα επιτόκια καταθέσεων με σκοπό να αναχαιτίσουν τις αναλήψεις ή και να προσελκύσουν νέους καταθέτες ώστε να παραμείνουν ενεργές. Έτσι και οι μεγαλύτερες τράπεζες έσπευσαν να ακολουθήσουν το παράδειγμα τους ώστε να συγκρατήσουν και αυτές τους καταθέτες τους, ενώ το 2015 το επιτόκιο καταθέσεων δεν υπερέβαινε το 1,7%. (Τράπεζα της Ελλάδος)

Το 2012 στο λειτουργικό κόστος των τραπεζών στην Ελλάδα προστέθηκε το κόστος της αύξησης των επιτοκίων όπως επίσης και το κόστος του ELA και του PSI όπου εξ' αιτίας όλων αυτών δημιουργήθηκε κεφαλαιακή ανεπάρκεια στις τράπεζες όπου αργότερα αποκαταστάθηκε με την ανακεφαλαιοποίηση.

Επίσης οι περισσότεροι καταθέτες ο οποίοι απέσυραν τα χρήματα τους από τις Ελληνικές τράπεζες τα μετέφεραν μέσω εμβάσματος στο εξωτερικό. Ενώ το 2015 υπάρχει μεγάλο πλήθος καταθετών οι οποίοι διατηρούν τα χρήματα τους στα σπίτια τους. Η τελευταία περίπτωση σύμφωνα με αυτά που λέγονται στους τραπεζικούς κύκλους μπορεί να αποκατασταθεί ευκολότερα καθώς ισχυρίζονται πως όταν επιστρέψουμε στην οικονομική σταθερότητα οι καταθέτες θα επιστρέψουν τα χρήματα τους στα ταμεία των τραπεζών ενώ είναι πολύ δύσκολο να επιστρέψουν χρήματα τα οποία έχουν διοχετευτεί στο εξωτερικό. Για επιβεβαίωση των παραπάνω η συμβουλευτική εταιρεία επενδύσεων Cross Border Capital η οποία έχει έδρα το Λονδίνο, το 2014 διενέργησε μια έρευνα σχετική με τις καταθέσεις οι οποίες έχουν φύγει από τις Ελληνικές τράπεζες, της οποίας τα αποτελέσματα είναι: Τον Ιανουάριο αποσύρθηκαν 177 εκατομμύρια δολάρια, τον Νοέμβριο 149 εκατομμύρια δολάρια και τον Δεκέμβριο 166 εκατομμύρια δολάρια. Όλα τα παραπάνω κεφάλαια διοχετεύτηκαν στο εξωτερικό μέσω εμβάσματος.

Ο δείκτης ρευστότητας σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας εταιρείας τον Ιανουάριο του ίδιου έτους διαμορφώθηκε στο 64,3 ενώ τον Ιανουάριο του 2013 είχε φτάσει μόλις στο 29, δηλαδή ήταν 3 φορές μεγαλύτερος. Ο δείκτης ρευστότητας όταν είναι πάνω από 50 σημαίνει ότι η ρευστότητα επεκτείνεται ενώ όταν είναι κάτω από 50 σημαίνει ότι η ρευστότητα συρρικνώνεται.

Το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες είναι ότι παρά τις αρχικές προβλέψεις, ο δανεισμός ο οποίος αφορά την πραγματική οικονομία είναι ακόμα περιορισμένος, επομένως δεν μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη. Μικρότερης σημασίας πρόβλημα που έρχονται αντιμέτωπες μαζί του οι τράπεζες είναι η αύξηση του κόστους του εξ' αιτίας του ELA, επομένως δεν θα έχουν άμεσα κέρδη. Ακόμα και να καταφέρουν οι τραπεζικοί οργανισμοί να πείσουν τους καταθέτες να επιστρέψουν τα χρήματα τους στα ταμεία, θα είναι αρκετά δύσκολο να ξεπεραστούν τα ίχνη της κρίσης.

Βέβαια σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι το 2014 υπήρχε στις τράπεζες της χώρας μεγάλη κεφαλαιακή επάρκεια, πράγμα το οποίο δεν συνέβαινε το 2012 αλλά ούτε συνέβαινε κατά την διάρκεια που ξέσπασε η κρίση στο τραπεζικό σύστημα της Κύπρου. Για τον παραπάνω λόγο δεν είναι σωστό να συγκρίνουμε τις δύο χώρες. Στην Κύπρο υπήρχε κεφαλαιακή ανεπάρκεια επομένως το κούρεμα των καταθέσεων έγινε με σκοπό την ανακεφαλαίωση των τραπεζών. Κουρεύτηκαν οι καταθέσεις των 100.000 ευρώ και άνω. Στην μεγαλόνησο μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι η κρίση ήταν τραπεζική. Στην Ελλάδα υπήρχε μεγάλη κεφαλαιακή επάρκεια ενώ η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ελέγχει συνέχεια τα κεφάλαια τους.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι τράπεζες στην χώρα μας βρέθηκαν απέναντι σε δύσκολες καταστάσεις λόγω της οικονομικής κρίσης που έπληξε την παγκόσμια κοινότητα, λόγω του μεγάλου δημοσιονομικού ελλείμματος και λόγω κακών χειρισμών διάφορων θεμάτων εκ μέρους τους κατά την διάρκεια του παρελθόντος. Συνέπειες όλων των παραπάνω ήταν να δημιουργηθούν πιέσεις στην ρευστότητα αλλά και να απωλέσει ο κόσμος την εμπιστοσύνη του στο τραπεζικό σύστημα. Για τους παραπάνω λόγους κρίθηκε επιτακτική ανάγκη για την δημιουργία ενός πλαισίου με σκοπό την ενίσχυση των τραπεζών. Μέχρι το 2014 πάρθηκαν διάφορα μέτρα στην χώρα, κάποια από αυτά ήταν:

- Η παροχή εγγυήσεων του Ελληνικού δημοσίου προς τις τράπεζες 28 δις ευρώ
- Με στόχο την ενίσχυση της φερεγγυότητας του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος το 2008 αυξήθηκε το όριο εγγύησης καταθέσεων στις 100.000 ευρώ. Το 2010 δημιουργήθηκε το ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Το 2011 δημιουργήθηκε θεσμικό πλαίσιο που στόχο είχε την επαναφορά του συστήματος στην πρωτύτηρη καλή κατάσταση.
- Ανακεφαλαιοποιήθηκε το τραπεζικό σύστημα. Μέρος της ανακεφαλαιοποίησης ήταν και η αξιολόγηση της ποιότητας του συνόλου των υπηρεσιών και των προϊόντων των τραπεζών γιατί :
- Οι τράπεζες είχαν εντάξει μέσα στις διαδικασίες τους τις προβλέψεις για πιστωτικό κίνδυνο οπότε μεταβλήθηκε προς το καλύτερο ο δείκτης κάλυψης, εξ' αιτίας του οποίου αυξάνονται οι προβλέψεις για πιστωτικό κίνδυνο των καθυστερούμενων δανείων.
- Η Τράπεζα της Ελλάδος έδωσε εντολή στην επενδυτική εταιρία blackrock να διεκπεραιώσει την αξιολόγηση των πολιτικών που ακολουθούνται, το σύνολο των ενεργειών καθώς και των πρακτικών τις οποίες εφάρμοζαν για καιρό οι μεγαλύτερες τράπεζες στον Ελλαδικό χώρο. Στόχος της τράπεζας της Ελλάδος ήταν να εξυγιάνει όλους τους τομείς οι οποίοι είχαν προβλήματα στο τραπεζικό σύστημα.
- Η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα τον Οκτώβριο του 2014 τελείωσε την αξιολόγηση των Ελληνικών τραπεζών(βάση ενός σχολαστικού ελέγχου και μιας άσκησης προσομοίωση κρίσης).

Οι τράπεζες κατάφεραν να απεξαρτηθούν τελείως από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τον μηχανισμό EIA ενώ ελαττώθηκε ο ρυθμός συνεχούς αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Όλη αυτή η μικρή ανάκαμψη διήρκεσε μέχρι το καλοκαίρι του 2015 όπου η κατάσταση όχι μόνο των Ελληνικών τραπεζών αλλά και της οικονομίας της χώρας μεταβλήθηκε προς το χειρότερο όταν τελείωσε η περίοδος παράτασης διάσωσης της χώρας χωρίς η Ελληνική κυβέρνηση να έρθει σε συμφωνία για την περαιτέρω παράταση επέκτασης με τους πιστωτές της . Μετά την ανακοίνωση του δημοψηφίσματος στις 28 Ιουνίου του 2015 οι τράπεζες υποχρεώθηκαν σε αναγκαστική αργία και οι καταθέτες σε

κεφαλαιακούς περιορισμούς. Ενώ η Ευρωπαϊκή επιτροπή τόνισε με έκθεση της εκείνη την περίοδο ότι το Ελληνική χρηματοπιστωτική σταθερότητα αντιμετωπίζει έντονους κινδύνους.

Τα capital controls

Τον Ιούνιο του 2015 ως αποτέλεσμα της έκρυθμης πολιτικής κατάστασης της χώρας επιβλήθηκαν στην χώρα μας κεφαλαιακοί έλεγχοι και έτσι οι καταθέτες των Ελληνικών τραπεζών έπαψαν να έχουν το δικαίωμα να μεταφέρουν τα χρήματα τους ελεύθερα με σκοπό την αποφυγή των μαζικών αναλήψεων και την μετέπειτα κατάρρευση του ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος στην χώρα.

Επί του πρακτέου, η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων σημαίνει ότι :

- Περιορίστηκε το ανώτατο όριο αναλήψεων για κάθε φυσικό πρόσωπο στα 60 ευρώ την ημέρα.
- Οι επιταγές τουλάχιστον μέχρι να ληφθούν μέτρα, έμειναν χωρίς αντίκρισμα.
- Είναι αδύνατη η μεταφορά κεφαλαίων εκτός Ελλάδος.
- Ακόμα και για την πιο απλή οικονομική συναλλαγή όπως π.χ. η πληρωμή μισθών απαιτούνται δικαιολογητικά.
- Στην αρχή των κεφαλαιακών ελέγχων διαπιστώθηκαν προβλήματα στην πρόωρη διακοπή των προθεσμιακών καταθέσεων.

Παρόλο που έχει περάσει σχεδόν ένας χρόνος δεν έχουμε απαλλαγεί από τους παραπάνω περιορισμούς και δυστυχώς έχει περάσει σε πολύ μεγάλο βαθμό διάφορους τομείς της Ελληνική οικονομίας όπως οι λιανικές πωλήσεις, η εμπορική δραστηριοποίηση, ο τουρισμός και η βιομηχανία. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι οι περιοριστικοί αυτοί όροι συγκρούονται με την φιλοσοφία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ζώνης του Ευρώ καθώς πρεσβεύει ότι τα χρήματα πρέπει να κινούνται ελεύθερα σε όλο το πεδίου του κοινού νομίσματος.

Όπως υποστηρίζει ο IOBE η άρση περιορισμών στις Ελληνικές τράπεζες θα πρέπει να πραγματοποιηθεί κατά βαθμιαίο τρόπο και μετά την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των καταθετών.

Τα αποτελέσματα των κεφαλαιακών ελέγχων για την Ελληνική οικονομία

Εξ' αιτίας των capital controls υποβαθμίστηκε η δραστηριοποίηση της οικονομίας στην χώρα, χάθηκαν χιλιάδες θέσεις εργασίας και συρρικνώθηκε το εισόδημα χιλιάδων εργαζομένων. Πιο συγκεκριμένα:

- Μόνο τον Ιούλιο του 2015 χάθηκαν 25.000 θέσεις εργασίας ενώ 45.000 μετατράπηκαν από πλήρους σε μερικής ή εκ περιτροπής εργασίας (Εργάνη – Ιούλιος 2015, www.ypakp.gr) (www.protagon.gr)
- Μετά από έρευνα που διεξήγαγε το Εμποροβιομηχανικό επιμελητήριο Θεσσαλονίκης (www.ebeth.gr) σε δείγμα 127 επιχειρήσεων το 57% διαπίστωσε 50% μείωση του κύκλου

εργασιών του, το 35% έχει προχωρήσει σε μείωση προσωπικού και αναθεώρηση ωραρίου ενώ το 34% ανέφερε προβλήματα στην καταβολή μισθών. (www.protagon.gr)

- Σύμφωνα με τον πρόεδρο της ΕΣΕΕ Β. Κορκίδη 60.000 επιχειρήσεις έκαναν αίτηση για μεταφορά της έδρας τους στην Βουλγαρία. (www.protagon.gr)
- Σύμφωνα με έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (www.gsevee.gr) η οποία είχε διεξαχθεί το διάστημα μεταξύ 21- 27 Ιουλίου 2015 εννέα στις δέκα επιχειρήσεις σημείωσαν κάθετη μείωση στον κύκλο εργασιών τους και 30% σημείωσαν πτώση πάνω από 70%. Άμεση συνέπεια ήταν η συρρίκνωση της κατανάλωσης κατά 50% ή 3,8 δις το διάστημα αυτό. (www.protagon.gr).

Τα παραπάνω ήταν αρχικές ζημιές που σημειώθηκαν το καλοκαίρι, οι συνέπειες θα διαρκέσουν πολλά έτη και θα εμφανιστούν με μεγαλύτερη ένταση στο βάθος του χρόνου.

Οι επιπτώσεις των capital controls στο τραπεζικό σύστημα

Σύμφωνα με έκθεση της τράπεζας Eurobank η οποία παρουσιάστηκε στο Road show, τα capital controls λειτούργησαν σαν μέσο προστασίας για την διατήρηση της ρευστότητας, κάτι που είναι ζωτικής σημασίας για το τραπεζικό σύστημα. Διαπιστώθηκε αύξηση της χρήσης web banking αλλά και των χρεωστικών καρτών. Παρόλα αυτά τον Ιούλιο του 2015 οι κεφαλαιακοί έλεγχοι επίδρασαν αρνητικά στα προβληματικά δάνεια καθώς λόγω της τραπεζικής αργίας δεν ήταν εφικτοί οι διακανονισμοί. Βέβαια μετά την εκ νέου λειτουργία των τραπεζών οι πληρωμές των δανείων αποκαταστάθηκαν σε σύντομο σχετικά χρόνο, εντός 3 μηνών.

Επίλογος

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι ένας ζωντανός οργανισμός ο οποίος μεταβάλλεται και αναπροσαρμόζεται σύμφωνα με τις εξελίξεις στην οικονομία, ενώ αποτελεί την ραχοκοκαλιά της. Ένα υγιή τραπεζικό σύστημα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Όσον αφορά την παρούσα χρονική περίοδο, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι ζούμε την μεγαλύτερη χρηματοοικονομική κρίση των τελευταίων εκατό ετών. Η σημερινή κρίση έχει πιο έντονες επιπτώσεις σε σύγκριση με αυτές του 1929 γιατί η σημερινή οικονομία χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση στην κίνηση των κεφαλαίων. Επίσης η κρίση ξεκίνησε από την Αμερική αλλά λόγω της παγκοσμιοποίησης εξελίχθηκε ραγδαία σε ολόκληρο τον κόσμο.

Στην Ελλάδα όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι τράπεζες δεν είχαν εκτεθεί σε τοξικά ομόλογα παρόλα αυτά η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης τους είχε αρνητική επίδραση ενώ άμεση συνέπεια ήταν η μείωση της ρευστότητας. Την ίδια περίοδο λόγω της ύφεσης στην αγορά αυξήθηκαν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια επομένως αυξήθηκε και η ανησυχία για το αν είναι επαρκή τα κεφάλαια των τραπεζών ή όχι.

Αυτό που όλοι αναγνωρίζουμε είναι ότι η περίοδος 2007- 2015 ήταν ίσως η δυσκολότερη για την Ελληνική οικονομία ενώ οι Ελληνικές τράπεζες υποβλήθηκαν σε μείωση χρηματοδοτήσεων και καταθέσεων αλλά αυξήθηκαν και οι προβλέψεις για πιθανή διαχείριση πιστωτικού κινδύνου. Όλα αυτά συνέβησαν λόγω της κακής οικονομικής

κατάστασης που επικρατεί στην χώρα και άμεση συνέπεια είναι η ύφεση της κερδοφορίας των τραπεζών.

Το τραπεζικό σύστημα σε όλο τον κόσμο προσαρμόζεται εκ νέου σύμφωνα με τις απαιτήσεις που δημιουργεί στις οικονομίες των χωρών η οικονομική κρίση.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Γ. Αλογοσκούφης- Σ. Λαζάρου
Η δραχμή από τον φοίνικα στο ευρώ

Γ. Βουλγαράκης
Η Ελλάδα από την μεταπολίτευση στην παγκοσμιοποίηση

Κ. Κωστής
Οι τράπεζες και η κρίση 1920- 1931

Σ. Λυγερός
Από την πλουτοκρατία στην χρεοκοπία

Κ. Μελλάς
Η ιστορία του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος- ο υπηρέτης

Γ. Παπαδόγιαννης
Η μετέωρη πορεία η συντριβή και η αναγέννηση των Ελληνικών τραπεζών

Α. Σαλβάνος
Ο δύσκολος τοκετός, η αναδιάρθρωση του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Β. Φερτάκης
Η εν Ελλάδι μεταπολίτευσης, επίκαιρα οικονομικά και κοινωνικά θέματα

Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τράπεζας της Ελλάδος (Αθήνα 1978)

Ξένη βιβλιογραφία

Gavin M.- Housman R.
The roots of banking crises- the macroeconomic context

Minsky H. P.
Anatomy of financial crisis

Minsky H. P.
Understanding financial crisis : a developing country perspective

Panagiotis Petrakis
The Greek economy and the crisis

Διαδικτυακοί τόποι:

www.iobe.gr

www.bankofgreece.gr

www.hba.gr

www.protagon.gr

www.ypak.gr

www.ebeth.gr

www.gsevee.gr

www.eurobank.gr

www.hbg.gr

Διατριβές και πτυχιακές εργασίες άλλων φοιτητών

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/14754/6/MoskophoglouChrysovalantisMsc2012.pdf>

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/18586/6/VelentzaEleniMsc2015.pdf>

http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/ba/2012/KalyvaStavroulaSofia,KaragianniAmalia/attached-document-1341383690-309207-31055/Kalyva_Karagianni2012.pdf

